

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

На тему «ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ
У БАНКАХ УКРАЇНИ»

Виконала студентка 2 курсу, групи ОПм-91а

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Білик Юля Леонідівна

Керівник: д.е.н., професор Савченко Т.Г.

Суми – 2020 рік

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи на тему
«ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ У
БАНКАХ УКРАЇНИ»
студентки Білик Юлі Леонідівни

Актуальність теми дослідження обумовлена глобалізацією світової економіки, результатами якої стало вільне переміщення фінансових ресурсів, істотне зростання масштабів транснаціональних корпорацій, що спричиняє нові вимоги до національних податкових систем.

Метою дослідження є висвітлення сучасних проблем регулювання трансфертного ціноутворення в Україні та обґрунтування шляхів покращення податкового контролю за трансфертними цінами у банках.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступає процес податкового регулювання трансфертного ціноутворення.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів податкового контролю за трансфертним ціноутворенням.

Методологічну основу дослідження сформували загальнонаукові та спеціальні методи, такі як: метод індукції і дедукції, метод кластерного аналізу, діалектичний та системний підходи, метод аналізу і синтезу, метод порівняння, спостереження тощо.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, що регламентують процедури контролю за трансфертним ціноутворенням, офіційні статистичні дані, праці науковців, методичні матеріали.

Запропоновані напрями удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням є не лише ефективним організаційним інструментом оптимізації функціонування банківської системи України, а також засобом порівняльної оцінки ефективності та прозорості функціонування окремих банків та банківських груп.

Практична цінність висновків і рекомендацій полягає в обґрунтуванні шляхів удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням в аспекті банківської діяльності з метою забезпечення фінансової стійкості банківських груп та підвищення рівня довіри населення до банківської системи України в цілому.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної магістерської роботи розглядалися на V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України».

Ключові слова: трансфертна ціна, трансфертне ціноутворення, пов'язана особа, контрольована операція, банківська група.

Зміст кваліфікаційної випускної роботи викладено на 75 сторінках, зокрема список використаних джерел із 68 найменувань, розміщений на 7 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 3 рисунки, а також 6 додатків, розміщених на 12 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ	7
1.1. Трансфертні ціни: сутність, функції, завдання	8
1.2. Трансфертне ціноутворення в системі податкового менеджменту банку	10
1.3. Методичні підходи до встановлення трансфертних цін в транснаціональних корпораціях	14
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ.....	22
2.1. Механізм моніторингу контрольованих операцій.....	22
2.2. Трансфертне ціноутворення та оцінка податкових ризиків банківських установ України.....	28
2.3. Дослідження потенційних ризиків трансфертного ціноутворення у банківських групах на основі кластерного аналізу	34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ У БАНКАХ УКРАЇНИ	40
3.1. Удосконалення податкового контролю трансфертного ціноутворення на основі врахування передового іноземного досвіду	40
3.2. Оптимізація оцінювання ризикованості трансфертного ціноутворення у банківських групах.....	45
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Розвиток ринкової системи, що характеризується зміною зовнішнього середовища, підвищенням рівня комерційних ризиків, загостренням конкурентної боротьби, зумовлюють необхідність пошуку нових підходів до аналізу існуючого механізму податкового контролю за трансфертним ціноутворенням в Україні.

Актуальність теми дослідження обумовлена глобалізацією світової економіки, результатами якої стало вільне переміщення фінансових ресурсів, істотним збільшенням масштабів транснаціональних корпорацій, що спричиняє нові вимоги до вітчизняних податкових систем.

Теоретичними основам трансфертного ціноутворення, а також дослідженню механізмів їх практичної реалізації присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Зокрема, базові поняття та приклади функціонування трансфертного ціноутворення досліджували Дж. Фостер та Ч.Т. Хорнгрен, економічну суть категорій «трансфертна ціна» і «трансфертне ціноутворення» досліджували Т.Г. Савченко, М.І. Макаренко, П.В. Дзюба та інші. Істотну увагу вчені також приділяють реалізації транснаціональними корпораціями своїх базових фінансових функцій, таких як максимізація загального корпоративного прибутку, мінімізація податкового навантаження тощо.

Метою дослідження є висвітлення сучасних проблем регулювання трансфертного ціноутворення в Україні та обґрунтування шляхів покращення податкового контролю за трансфертними цінами у банках України.

Для досягнення визначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність, функції та основні завдання трансфертного ціноутворення;
- розглянути особливості трансфертного ціноутворення в системі податкового менеджменту банківських установ;

- дослідити методичні підходи до встановлення трансфертних цін у транснаціональних корпораціях;
- розглянути діючий механізм моніторингу контрольованих операцій;
- оцінити податкові ризики банківських установ України у сфері трансфертного ціноутворення;
- дослідити потенційні ризики трансфертного ціноутворення у банківських групах на основі кластерного аналізу;
- обґрунтувати доцільність удосконалення податкового контролю трансфертного ціноутворення на основі врахування передового іноземного досвіду;
- запропонувати шляхи оптимізації оцінювання ризикованості трансфертного ціноутворення у банківських групах.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступає процес податкового регулювання трансфертного ціноутворення.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів податкового контролю за трансфертним ціноутворенням.

Методологічну основу дослідження сформували загальнонаукові та спеціальні методи, такі як: метод індукції і дедукції, метод кластерного аналізу, діалектичний та системний підходи, метод аналізу і синтезу, метод порівняння, спостереження тощо.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, що регламентують процедури контролю за трансфертним ціноутворенням, офіційні статистичні дані, праці науковців, методичні матеріали.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

1.1. Трансфертні ціни: сутність, функції, завдання

Теоретичні основи трансфертного ціноутворення базуються на визначенні термінологічного апарату. «Трансфертом» називають переміщення коштів (матеріальних цінностей) між суб'єктами господарювання, які базуються на безоплатній основі [1; 2; 3]. Основною рисою трансферту є безоплатність. Таким чином, «трансфертне ціноутворення» є встановленням певної ціни на безоплатне переміщення коштів (матеріальних цінностей).

За сучасним економічним словником «трансфертна ціна» (далі – ТЦ) – це «ціна, яка використовується при обміні товарами транснаціональними корпораціями, спільними підприємствами, їх підрозділами...» [4], а [5] визначає, що це «продаж товарів / послуг між пов'язаними особами за внутрішньофірмовими цінами...». У працях [6; 7; 8] під «трансфертною ціною» розуміється така ціна, що «використовується при здійсненні внутрішніх розрахунків, тобто у договорах між партнерами об'єднаної структури», «застосовується з метою розрахунку вартості продукції (послуг), яка передається між центрами відповідальності компанії» та «застосовується під час передачі об'єкту торгівлі міжнародними корпораціями, підприємствами та їх підрозділами, які розміщені в різних країнах».

У «Методичних рекомендаціях з організації процедури формування управлінської звітності банківських установ України» [9], затвердженими НБУ, «трансфертною ціною» є внутрішня ставка, що використовується задля розподілення доходів, витрат структурними підрозділами банку, і встановлена з урахуванням ринкових показників. Проте, таке визначення спрямоване на дослідження методики розрахунку ТЦ, а не розкриття економічної природи ТЦ.

Доцільність встановлення ТЦ на внутрішні послуги банківських установ досі не визначена [10; 11], проте, значна собівартість її впровадження та мінімальна економічна ефективність зумовлюють визначення об'єкта даного

виду ціноутворення саме ресурсів банку. [12; 13; 14; 15]. Спеціаліст у сфері банківського адміністрування Дж. Сінкі зазначає наступне: «трансфертна ціна – та ціна грошових коштів, що переведені банком між організаційними одиницями» [16]. Отже, сформулюємо сутність «трансфертної ціни» банківської установи, посилаючись на визначення об'єктом ціноутворення власних, залучених та запозичених ресурсів банку при передачі їх від одного структурного підрозділу до іншого.

Проведемо пояснення щодо суб'єктів трансфертного ціноутворення. Вище зазначалось, що ТЦ встановлюється на операції між «організаційними одиницями» або «структурними підрозділами» фірми, але варто використовувати поняття «центр відповідальності» – область господарювання, в якій потрапляють під управлінський облік та контроль певні фінансові показники, ініціюється особиста або колективна відповідальність співробітників [17; 18]. В управлінському обліку центри відповідальності поділяються умовно і часто не відповідають вже існуючій організаційній структурі юридичної особи. Зважаючи на це, розглянемо ТЦ з точки зору внутрішньої ціни при передачі продукції або послуги між центрами відповідальності фірми [17; 18]. Найчастіше використовуються такі різновиди центрів відповідальності:

- витрат (понесення відповідальності за розходи);
- прибутку (понесення відповідальності за розходи і доходи);
- інвестицій (понесення відповідальності за розходи, доходи, вкладення).

ТЦ розробляються керівництвом центрів відповідальності та виконують специфічні завдання, що не є характерними для звичайного ціноутворення. До таких завдань належать [19]:

- розподілення прибутку між структурними одиницями;
- зниження податкових та митних виплат;
- розподілення ринків збуту й областей впливу між організаційними підрозділами;
- підпорядкування нових ринкових позицій;
- цілеспрямоване зниження прибутків окремих структурних підрозділів.

Отже, сформулюємо сутність поняття «трансфертне ціноутворення» в аспекті банківської діяльності як комплекс економічних відносин між центрами відповідальності банківської установи у сфері визначення ТЦ на засоби, що передаються [20].

П. Дзюба зазначає наступне: «трансфертною ціною є ціна, встановлена між організаційними одиницями юридичної особи або між пов'язаними компаніями, на той товар (послугу), який перетинає митний кордон» [21]. Тоді як, під «трансфертним ціноутворенням» розуміються економічні відносини, що виникають у ході визначення ТЦ на об'єкт торгівлі між організаційними одиницями юридично особи або між пов'язаними компаніями за умови, що цей об'єкт перетинає митний кордон. Варто зазначити, що «пов'язаною особою» є юридична особа, яка контролюється платником податку, або здійснює контроль над ним, або знаходиться під спільним контролем із суб'єктом господарювання [22]. Здійснення такого контролю передбачає безпосередню або опосередковану власність частини статутного капіталу юридичної особи у розмірі не менше 20 %. Недостатністю даних визначень є нехтування авторами трансфертного ціноутворення усередині країни та невизначеність формулювання визначень суб'єктів такого ціноутворення.

Теорією економіки підприємства ТЦ розглядається як вагома частина внутрішнього економічного устрою компанії, який засновано на розширенні відповідальності організаційних підрозділів щодо результатів діяльності та децентралізації управління [23; 24]. Звідси, основними функціями трансфертного ціноутворення вважаються [25; 26]:

- матеріальне заохочення співробітників, виходячи з результатів господарювання структурних одиниць та юридичної особи в цілому;
- розподіл витрат за місцями їх виникнення;
- узгодження загальної мети та цілей діяльності фірми з цілями діяльності центрів відповідальності у випадках, коли керівництво обирає такі дії, які збільшують загальні прибутки.

Таким чином, із функцій ціноутворення зрозуміло, що система трансфертного ціноутворення може формуватися як така, що орієнтована на ринок, або як система, орієнтована на внутрішні витрати.

Аналіз теоретичної бази трансфертного ціноутворення показує, що під державний контроль здебільшого потрапляють ті ТЦ, які застосовуються при розрахунках юридично незалежних, проте пов'язаних юридичних осіб [27; 28; 29; 30].

Метою законодавства щодо трансфертного ціноутворення є врегулювання та керування фіскальних відносин. Механізм впровадження ТЦ одним суб'єктом господарювання, який не стосується оподаткування, відноситься до фінансового адміністрування фірми і не підлягають регулюванню та контролю з боку національного законодавства. Зазвичай, втручанням держави є лише розробка та впровадження рекомендацій задля підвищення ефективності системи трансфертного ціноутворення.

Нами досліджено два підходи до вивчення трансфертних цін. Перший спрямований на їх дослідження як інструменту внутрішньобанківського фінансового менеджменту. Другий спрямований на застосування трансфертного ціноутворення у операціях між юридично відокремленими, але пов'язаними відносинами контролю суб'єктами господарювання. Саме другий підхід пов'язаний із можливостями застосування ТЦ для незаконної податкової оптимізації, що передбачає необхідність налагодження ефективного державного податкового контролю. Надалі, у межах даної роботи, ми зосереджуватимемось на аналізі трансфертного ціноутворення у межах другого підходу.

1.2 Трансфертне ціноутворення в системі податкового менеджменту банку

При глобалізації та світовому розвитку економічних процесів одними з найвагоміших суб'єктів ринку є транснаціональні компанії та фінансові групи. Такі корпорації об'єднують у своїй організаційній структурі безліч компаній різних форм власності, які розташовані в різних країнах світу. Таким чином,

учасники транснаціональної корпорації або фінансової групи є взаємопов'язаними і мають додаткові засоби виведення капіталу за межі країни. З одного боку, такі компанії мають в своєму розпорядженні ресурси з метою проведення активної діяльності. З іншого боку, такі господарюючі суб'єкти ринку мають змогу виводити дохід держави в ті країни, що мають «низьку податкову юрисдикцію», занижуючи при цьому базу оподаткування, з використанням трансфертного ціноутворення. Таким чином, прослідковуються недоліки державного контролю за операціями таких компаній.

Трансфертне ціноутворення не має негативного впливу на вітчизняну економіку. Проте, існує шаблон, що трансфертне ціноутворення пов'язане виключно із тіншовими операціями та уникненням сплати податків, який склався через зловживання цим видом ціноутворення з метою зменшення податкового навантаження на транснаціональні корпорації або промислово-фінансові групи [33].

Метою застосування трансфертного ціноутворення є передача податкового тягаря філії, яка перебуває у вигідніших умовах щодо сплати податків компанією [32]. Розташування дочірніх підприємств в офшорних регіонах забезпечить вигоду від використання ТЦ, чим зловживають промислово-фінансові групи та транснаціональні корпорації. До того ж, використані експортно-імпорتنі операції відбуваються виключно на папері і об'єкти торгівлі навіть не перетинають кордон [21]. Дані псевдооперації важко виявити без фізичного огляду прикордонними органами.

Наразі вертикально інтегровані компанії не контролюються національним законодавством. Вертикально інтегрованими компаніями є холдинги, що контролюються загальним власником. Отже, згідно з ПКУ, вертикально інтегровані компанії мають можливість керувати цінами в межах двадцяти відсотків від звичайної, згідно з пунктом 39.15: «... відхилення у 20 % не має бути базою для визначення податкового зобов'язання, коригуючи від'ємне значення оподаткування об'єкта, інших податкових показників ...», що, власне, надає

можливість заниження до 20 % ТЦ без додаткових санкцій контролюючими податковими органами [34; 35].

Рівень використання ТЦ можна оцінити за даними Держстату України. У 2010 р. величина міжнародних торговельних операцій вітчизняних компаній з нерезидентами, розташованими в офшорних зонах, становила 36,4 млрд. грн. У 2012 р. держава одержала 17,3 млрд. грн. закордонних інвестицій з Республіки Кіпр, що становить понад 30% від усіх прямих іноземних інвестицій у 2012 році [36]. Під виглядом прямих іноземних інвестицій від країн з хорошим податковим кліматом повертається той дохід, що був прихований у результаті різних схем оптимізації.

Перелік основних нелегальних схем здійснення експортно-імпортних операцій зображено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. – Основні неправомірні схеми здійснення експортно-імпортних операцій

№ з/п	Неправомірна операція	Шляхи застосування
1	Здійснення міжнародних схем виведення капіталу	Застосування фіктивних контрактів на імпорт; знижена ціна експорту; завищена ціна на імпорт
2	Застосування міжнародних процедур для невиправданого податкового кредиту, ухилень від сплати податку на додану вартість	Застосування несправжніх експортних контрактів, завищення цін на експорт за допомогою неіснуючих підприємств, імпорт за зниженими цінами
3	Застосування міжнародних торговельних операцій з метою отримання податкових пільг	Отримання незареєстрованих довідок, які підтверджують, що нерезидент є резидентом країни, з якою укладено міжнародну угоду

Джерело: сформовано автором на підстав [36]

Вищезазначені операції можуть включати трансфертне ціноутворення.

Світовий досвід показує, що трансфертне ціноутворення регулюється Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка надає рекомендації, що можуть бути покладені в основу розробки внутрішніх нормативних актів, що спрямовані на регулювання та контроль трансфертного ціноутворення. Основними рекомендаціями є [37]:

1. Принцип «вितягнутої руки» є основним правилом визначення цін в оподаткуванні зовнішньоторговельних операцій між пов'язаними сторонами.

2. Визначення методів ціноутворення, що відповідають даному принципу, а саме: неконтрольована порівняльна ціна, ціна перепродажу, «вартість плюс», чистий прибуток, розподіл прибутку.

3. Формування процесів керування ТЦ, встановлення вимог до документів трансфертного ціноутворення.

Принцип «витягнутої руки» полягає в оподаткуванні прибутку, що міг виникнути, якби операції не здійснювались між пов'язаними сторонами [37]. У цьому випадку, розраховуються деякі середні ціни і оподаткування здійснюється незалежно від тих цін, що встановлені між пов'язаними сторонами.

Оподаткування за принципом «витягнутої руки» може різко знизити рівень ухилення обов'язку щодо сплати податків з використання офшорних зон, адже немає потреби користуватися офшорними територіями, оскільки розмір оподаткування визначатиметься незалежно від цінової політики між дочірніми компаніями.

Трансфертне ціноутворення широко застосовується групами для отримання прибутку в офшорних зонах або в регіонах із вигідним податковим кліматом і в Україні. Після здійснення подібних операцій, прибуток зберігається на території офшорних регіонів і буде повернутий країні у вигляді іноземних інвестицій, але це не компенсує збитки держави, які виникають в результаті уникнення оподаткування при експорті/імпорті [31].

Для ефективної боротьби з ухиленням від обов'язку щодо сплати податків міжнародним корпораціям України необхідно терміново вивчити досвід сусідніх країн та запровадити рекомендації ОЕСР у сфері трансфертного ціноутворення. Насправді країни не мають виняткових рис, отже, запровадження контролю за трансфертним ціноутворенням може здійснюватися шляхом впровадження досвіду сусідніх країн, без значної адаптації до внутрішньої економіки.

Слід зазначити, що зволікання з прийняттям та імплементацією нового законодавства про регулювання та контроль за трансфертним ціноутворенням негативно позначиться не тільки на бюджетних втратах, але і на іміджі держави.

1.3. Методичні підходи до встановлення трансфертних цін в транснаціональних корпораціях

Питання підвищення ефективності регулювання трансфертного ціноутворення в Україні є актуальним і потребує дослідження. Детальніше розглянемо методологічну базу трансфертного ціноутворення на рівні транснаціональних корпорацій та промислово-фінансових груп.

Вибір та застосування того чи іншого методу трансфертного ціноутворення при використанні зовнішньоторговельних операцій, впливають на розміри податків, сплачених корпорацією у тих країнах, де розташовуються підрозділи корпорації, отже, вони підлягають регулюванню і контролю з боку національного та міжнародного законодавства.

У 2001 році був випущений Комітетом ОЕСР документ під назвою «Рекомендації стосовно трансфертного ціноутворення для транснаціональних корпорацій та податкових органів» (далі – Рекомендації) [37]. Документ скерований на усунення та недопущення виникнення потенційних ризиків виникнення подвійного оподаткування та ухилення від обов'язку щодо сплати податків.

Дані Рекомендації є гнучкими до застосування та не надто вимогливі стосовно документації задля усунення можливих конфліктів між контролюючими органами та корпораціями. Документ носить виключно рекомендаційний характер [38].

Розділ 1 містить пояснення сутності та характеристики ключового принципу системи трансфертного ціноутворення – принципу «витягнутої руки» [39; 40], про який ішлося в пункті 1.2. Даним принципом зазначено, асоційовані

компанії, що є учасниками групи, необхідно розглядати як відокремлені суб'єкти господарювання – незалежні компанії.

Згідно зі ст. 9 Податкової Конвенції ОЕСР, компанії вважаються асоційованими за умови, що одна з них прямо (опосередковано) приймає співучасть у капіталі, управлінні або контролі іншої компанії; спільним контролем вважається ситуація, при якій одні особи є учасниками капіталу, управління або контролю чи таких компаній. Отже, розглядаючи особливості відносин між асоційованими компаніями (підприємствами), необхідно звертати увагу на економічний характер їх взаємовідносин, а не на юридичне положення.

Це правило поширюється на банківські установи та використовується у взаємовідносинах між філією та материнським банком.

У наступних двох розділах Рекомендацій [37] описано сутність та характеристику методів трансфертного ціноутворення, які застосовуються для визначення ТЦ та контролю над нею у разі дотримання принципу «витягнутої руки» асоційованими компаніями. Для аналізу окремих ситуацій, декілька методів можуть використовуватись одночасно. Методика розрахунку ТЦ є центральним елементом механізму трансфертного ціноутворення, адже дозволяє визначити, чи відповідає договірна ціна ринковому значенню. Розрізняють дві основні категорії методів трансфертного ціноутворення: традиційні (ринкові) та методи прибутку. У додатку Б наведено перелік основних методів трансфертного ціноутворення, що застосовуються промислово-фінансовими групами та їх характеристика. У табл. 1.2 зображено порівняльну характеристику методів, що рекомендовані до застосування Комітетом ОЕСР [37].

При використанні кожного із традиційних методів у повній мірі діє принцип «витягнутої руки», проте найбільш послідовно він прослідковується при застосуванні методу порівнянної неконтрольованої ціни.

Таблиця 1.2 – Методи встановлення та контролю ТЦ, що рекомендовані до використання Комітетом ОЕСР

Найменування методу	Сфера застосування	Головний параметр	Міра використання державами – членами ОЕСР
Традиційні методи			
Метод порівнянної неконтрольованої ціни	Найпоширеніший у застосуванні при наявності відомостей про ціну у зіставному договорі	Ціна	Найбільш рекомендований до застосування
Метод ціни перепродажу	Застосовується при дослідженні та аналізі ТЦ продавця товару незалежному суб'єкту господарювання	Маржа ціни перепродажу	Рекомендовано до застосування
Метод «витрати плюс»	Застосовується при дослідженні та аналізі ТЦ постачальника товару асоційованій компанії	Витрати плюс націнка	
Методи на основі прибутку			
Метод розподілу прибутку	Застосовується при відсутності відомостей щодо застосування традиційних методів	Методика розподілу прибутку	Опосередковане використання
Метод чистої маржі від угоди		Чиста маржа	

Джерело: сформовано автором на основі [19]

Метод порівняльної неконтрольованої ціни ґрунтується на зіставленні тієї ціни, що застосовується при контрольованій операції, з ціною або діапазоном цін у зіставних неконтрольованих операціях [35]. На недотримання принципу «вितягнутої руки» та протиріччя економічних відносин можуть вказувати будь-які відмінності між двома цінами асоційованих компаній, що змушує замінити ціну в контрольованому договорі ціною неконтрольованого договору. Для методу неконтрольованої ціни умови порівнянності виникають, за однієї з наступних умов [19, с. 120]:

- 1) відсутні відмінності між порівнюваними угодами та / або компаніями, які здійснюють дані угоди, які мають суттєвий вплив на ринкову ціну;

2) аргументовані конкретні судження здатні розкрити значний вплив таких відмінностей.

Метод порівнянної неконтрольованої ціни – це обґрунтований та прозорий метод впровадження й дотримання принципу «витягнутої руки» у випадках, коли є можливість визначити порівнянню між двома незалежними компаніями. Якщо інформація є недостатньою при використанні методу порівнянної неконтрольованої ціни, можуть використовуватись інші традиційні методи.

Метод ціни перепродажу характеризується порівнянням показників валової рентабельності від перепродажу товарів (робіт, послуг), придбаних при здійсненні контрольованої та зіставної неконтрольованої операції [35].

Метод ціни перепродажу бере початок з ціни продукту, купленого в асоційованій компанії, який перепродається незалежній компанії. При цьому, ціна перепродажу зменшується на відповідну маржу, визначену для відшкодування операційних витрат перепродавця, які узгоджуються задля реалізації певних процесів та одержання відповідного прибутку.

Дана маржа перепродавця в контрольованому договорі визначається належно до маржі, яку продавець одержує при купівлі-продажі у зіставній неконтрольованій угоді. Це така угода, при якій відмінності між порівнянною неконтрольованою та контрольованою угодами не матимуть суттєвого впливу на маржу ціни перепродажу на доступному ринку. Маржу ціни перепродажу легко розрахувати у випадку, коли перепродавець не змінює додану вартість товару. Навпаки, у разі, коли перепродавець удосконалює продукт, куплений в асоційованій компанії, при цьому формуючи більш складний та дорогий товар, використання методу ціни перепродажу надто утруднюється [19]. Тоді ефективним стає аналіз можливості застосування іншого традиційного методу – методу «витрати плюс».

Метод «витрати плюс» розпочинається з розходів постачальника товару в контрольованому договорі з асоційованим покупцем. Такі витрати та націнка, що збільшує витрати, забезпечують певний прибуток із врахуванням позиції компанії та ринкових передумов. Сума витрат та націнки може видаватись за

ціну, яку встановлено для контрольованої угоди за принципом «витягнутої руки». Метод «витрати плюс» є ефективним у разі, коли продається неготовий продукт для подальшої обробки між декількома інтегрованими компаніями, що мають довгострокові економічні взаємовідносини. Засадами для встановлення витрат з урахуванням націнки постачальника у контрольованому договорі є витрати постачальника в порівнянному неконтрольованому договорі [19]. Під час застосування цього методу може виникнути ряд проблем:

- стандарти систематизації витрат бухгалтерського обліку у різних державах;
- недостатність відомостей стосовно витрат та / або націнки у зіставній неконтрольованій операції;
- ймовірність виникнення складності розподілу деяких витрат між асоційованими підприємствами.

Такі питання мають бути врегульовані щодо кожної конкретної ситуації, спираючись на дотримання принципу «витягнутої руки».

При цьому, як націнка або маржа ціни перепродажу, так і витрати плюс націнка відповідно за своєю економічною природою є валовим значенням (маржою), що визначається (розраховується), спираючись на суму прямих та непрямих витрат асоційованої фірми. Чиста маржа, застосовувана з методом чистої маржі від домовленості, передбачає доповнення операційними витратами суб'єкту господарювання (адміністративні витрати тощо), крім прямих та непрямих витрат.

До другої групи належать методи, що здійснюються на підставі прибутку від угоди, а саме, розподілу прибутку та чистої маржі від угоди. Методи другої групи базуються на аналізі прибутку від деякої контрольованої операції. Мало компаній укладають угоду, за якою прибуток є однією з ключових позицій договору. За досвідом компаній, такі методи не часто використовуються з метою встановлення цін. Проте, той прибуток, що отримали компанії від здійснення контрольованих операцій, може стати вірним орієнтиром задля дослідження рівня відповідності умов даного договору умовам договору між незалежними

юридичними особами. Тоді, при неможливості використання традиційних методів трансфертного ціноутворення, можуть слугувати методи прибутку для неупередженого розрахунку ТЦ, у разі дотримання принципу «витягнутої руки» [19].

Метод розподілу прибутку здійснюється у 2 етапи: спочатку, розраховується прибуток, що отримали асоційовані компанії від контрольованої угоди; другим етапом є розподілення отриманого прибутку економічно-обґрунтованим шляхом, що є найбільш схожим на розподіл прибутку від угоди, що розроблено з дотриманням принципу «витягнутої руки». Перевагою цього методу є відсутність необхідності відстеження максимально подібної угоди між незалежними юридичними особами. Задля можливості використання методу необхідні відомості від незалежних суб'єктів господарювання щодо способу розподілення прибутку, а не звичайного порівняння та зіставлення деяких параметрів договору (ціни / маржі), які передбачались традиційними методами системи трансфертного ціноутворення. Ймовірною перешкодою використання такого методу виступають труднощі його практичного впровадження, наприклад, недостатність або ж повна відсутність відомостей від незалежних компаній щодо способу (методики) розподілення прибутку, труднощі в розрахунках прибутку асоційованої установи та потреба у використанні не реальних, а прогнозних прибутків. Певною мірою такі недоліки можуть бути усунені за допомогою використання методики розподілу прибутку пропорційної вартості капіталу, застосованою кожною зі сторін домовленості.

Метод чистої маржі від угоди бере початок з аналізу та дослідження чистої маржі, що належить до потрібної бази (вартість активів, розходи або обсяги продажів), яку суб'єкт господарювання одержує від здійснення контрольованої операції. Отже, процес використання даного методу подібний до принципу використання традиційних методів «витрати плюс», а також ціни перепродажу. При цьому, чиста маржа, яку асоційована компанія отримала в контрольованій угоді, має дорівнювати чистій маржі, яку можна отримати в зіставній неконтрольованій угоді. Перевагою цього методу є мінімальний рівень впливу

відмінностей між угодами на показник чистої маржі (принесення прибутку активами або інших орієнтирів), ніж від застосування ціни при традиційних методах. На рівень чистої маржі також у меншій мірі впливають функціональні відхилення між контрольованою та неконтрольованою домовленостями, порівняно з валовою маржею. Відмінності у функціонуванні компаній викликають нестабільність операційних витрат, що приведе до змінювання величини валової маржі, при цьому, показник чистої маржі лишиться незмінним. Труднощами у використанні цього методу є вплив додаткових факторів на величину чистої маржі, які при цьому не мають впливу (або мають мінімальний вплив) на такі показники як ціна або валова маржа. Додатковими факторами є: загроза появи нових фірм або альтернативи представленого на ринку товару, різниці у вартості капіталу, етап життєвого циклу юридичної особи.

Досвід держав, що є членами ОЕСР – визнає використання у першу чергу традиційних методів системи трансфертного ціноутворення. Але виникають ситуації, при яких традиційні методи не здатні використовуватись самостійно або зовсім не можуть бути застосовані. У такому разі дозволено застосування методів прибутку від угоди паралельно традиційним методам або незалежно від них [37].

Варто зазначити, що трансфертне ціноутворення у більшості випадків використовується цивілізованими та розвиненими країнами і у меншому обсязі такими країнами, що розвиваються. Така тенденція розповсюдилась через те, що більшість транснаціональних корпорацій базуються в розвинених країнах, при цьому, країни, що розвиваються беруть на себе роль приймаючої сторони [41]. За таких умов, необ'єктивні ТЦ спричиняють переміщення фінансових засобів із другої групи країн у першу, це спонукає збільшенню розриву економічного державного розвитку.

Трансфертне ціноутворення своєрідним чином є способом перерозподілу засобів та мінімізації оподаткування, маючи вплив на розподілення отриманих компанією фінансових результатів та ризиків. Управління трансфертного ціноутворення повинно приводити до забезпечення ефективного злагодженого

балансу та врегулювання внутрішньогосподарських взаємовідносин, зниження загальних витрат, збільшення вмотивованості співробітників компанії.

Проте, існують випадки прямого ухилення від сплати податків через спроби оптимізації податкового навантаження. Повернення до країни потоків грошових коштів під виглядом інвестицій та податок на репатріацію дивідендів (виплата дивідендів резидентом на користь нерезидента) не мають змоги відшкодувати ті втрати, які понесено через недоотримання податків державою. До того ж, навіть у разі повернення таких коштів державі, з якої їх було виведено з використанням системи трансфертного ціноутворення, варто враховувати часовий лаг, втрати від курсових різниць, зміну вартості грошових коштів у часі, інші чинники, які мають вплив на благополуччя та економічний розвиток країни [41].

Дослідження та аналіз теоретичних основ підтверджує, що наявність труднощів та недоліків у підходах сфери трансфертного ціноутворення, що являє собою одночасно міжнародну податковою схемою та механізм постійного підвищення прибутковості транснаціональних корпорацій.

Важливим завданням є доповнення та удосконалення організаційних схем впровадження трансфертного ціноутворення. Застосування методів формування ТЦ належить до складових стратегічного плану компанії залежно від фінансових можливостей, ринкового становища та інших факторів. Напрямами подальшого аналізу є поліпшення ефективності національного законодавства у сфері регулювання системи трансфертного ціноутворення та способи його інтерпретації.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ

2.1. Механізм моніторингу контрольованих операцій

Механізм моніторингу контрольованих операцій (далі – моніторинг) здійснюється контролюючими органами (пп. 39.5.1 п. 39.5 ст. 39 ПКУ) [35], регулюється наказом Мінфіну України № 706 (зі змінами внесеними у 2017 році), затвердженим Порядком здійснення моніторингу та Порядком здійснення опитування уповноважених, посадових осіб та/або працівників платника податків з питань трансфертного ціноутворення (далі — Порядок) [42].

Моніторингом є специфічний податковий контроль операцій щодо трансфертного ціноутворення. Здійсненням моніторингу контролюючий орган виявляє й аналізує ймовірні ризики заниження суб'єктом господарювання податкових зобов'язань та аналізує, чи відповідають контрольовані операції правилу «вितягнутої руки», а також контролює своєчасність подання звітності контрольованих операцій [42; 43]. Контролюючі органи не здійснюють особливого втручання в діяльність суб'єкта господарювання, оскільки аналізує інформацію, яка вже наявна в розпорядженні контролюючого органу. Публічні дані щодо потенційних ризиків заниження компаніями податкових зобов'язань можуть бути використані в якості інформаційної бази для моніторингу [35].

ПКУ не передбачено конкретних причин для здійснення моніторингу. Податковий орган не зобов'язаний повідомляти суб'єкт господарювання щодо проведення моніторингу.

На етапі аналізу та дослідження звітності трансфертного ціноутворення, може проводитись опитування уповноважених осіб і співробітників компанії. Контролюючий орган обумовлює потребу в опитуванні, етапи його здійснення та кількість запитань, що ставляться на власний розсуд. Можуть опитувати відповідальних за рішення у сфері трансфертного ціноутворення, тих, хто готував звітність контрольованих операцій та документи по трансфертному ціноутворенню, готували та / або підписували відповідну документацію

(контракти, фінансові документи) тощо. Податковий орган надсилає повідомлення щодо здійснення опитування як мінімум за 7 діб або надає повідомлення щонайменше за 2 робочі дні до дати опитування. Таке опитування здійснюється у приміщенні контролюючого органу. У випадку, коли опитувана особа не має змоги з'явитися у вказане місце у встановлений заздалегідь час, то платник податку обов'язково повинен письмово попередити про це контролюючий орган як мінімум за 1 робочий день до початку проведення процедури опитування, вказавши причини, за яких опитуваний не з'явився та запропонувати для узгодження інший час. Підсумки проведеного опитування оформлюються протоколом, один з екземплярів вручається опитуваній особі. Якщо опитувана особа відмовляється підписати та / або одержати свій примірник протоколу, контролюючий орган повинен скласти акт, завіривши факт відмови [42].

Процес вітчизняного моніторингу контрольованих операцій відповідає рекомендаціям ООН та ОЕСР, проте має відмінності у деяких питаннях. Повертаючись до зазначених рекомендацій, для країн, що розвиваються, податковий орган зобов'язаний проводити перевірку суб'єктів господарювання, з використанням процедури ідентифікації та оцінювання потенційних ризиків. Механізм здійснення такої процедури є рівнозначним процедурі моніторингу контрольованих операцій. Оцінку наявності та становища потенційних ризиків рекомендується проводити за схемою, зображеною на рис. 2.1.

Також, ОЕСР зафіксовано більш детальний реєстр індикаторів потенційних ризиків, що стосуються трансфертного ціноутворення, що можуть бути виявлені за допомогою інтернаціонального інформаційного обміну належного до Плану BEPS (проект ОЕСР – план боротьби з ухиленням від оподаткування та виведенням грошових коштів в офшори). Схематичний перелік таких індикаторів наведено у додатку В [45].

Як вказано вище, процес вітчизняного здійснення моніторингу є схожим та загалом відповідає міжнародним стандартам, маючи певні відмінності. Таким

чином, варто виділити три окремі етапи здійснення моніторингу контрольованих операцій (табл. 2.1).

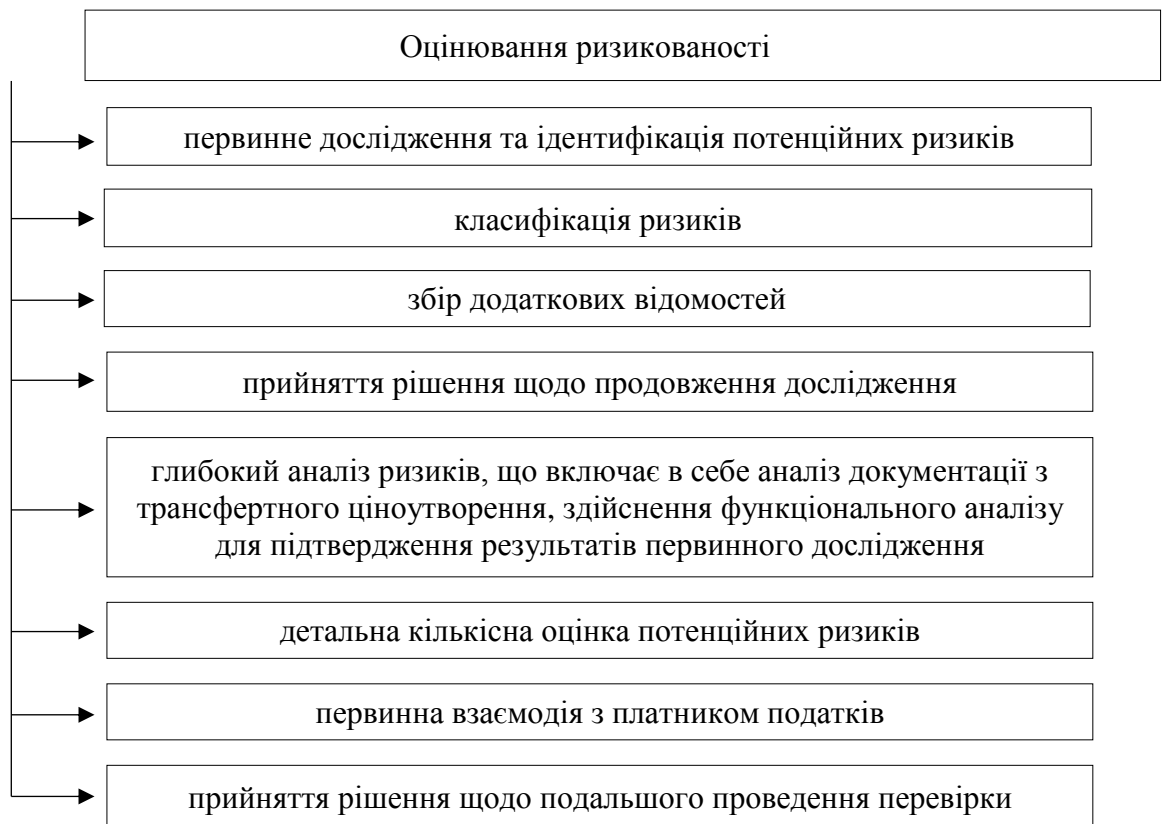

Рисунок 2.1 – Процедура оцінювання ризиків

Джерело: сформовано автором на підставі [44]

На I етапі процедури моніторингу податковий орган може звернутися з письмовою вимогою щодо надання додаткових відомостей, якщо проведене дослідження вказує на наявність ризиків недотримання принципу «витягнутої руки», свідомого ухилення від обов'язку щодо сплати податкових зобов'язань [42]. Дана вимога подається відповідно до передбаченого п. 73.3 ст. 73 Податково кодексу, – у наданій вимозі вказуються причини її надання, відомості, які можуть підтвердити наявність даних мотивів, а також список документів, що зобов'язана надати юридична особа.

Запит (вимога) повинен бути завірений підписом керівника або іншої уповноваженої особи податкового органу і печаткою. У разі недотримання цих правил, суб'єкт господарювання не зобов'язаний надавати запитувані документи. Проте, у разі дотриманням правил надання запиту (вимоги)

контролюючим органом, запитувані дані необхідно надати продовж 15 робочих днів з дати отримання такого запиту (вимоги) [35].

Таблиця 2.1 – Етапи моніторингу контрольованих операцій

Назва етапу	Характеристика	Джерела, які підлягають моніторингу
I. Первинний аналіз джерел інформації	Аналізуються відомості, що містяться у податковій та фінансовій звітності, митних деклараціях та інформаційні джерела про контрольовані операції, їх ціни та аналогічні дані щодо зіставних неконтрольованих операцій	<ul style="list-style-type: none"> – з митних декларацій – щодо обсягів експортно-імпортних операцій з окремими нерезидентами; – зі звітності з податку на прибуток – щодо зростання фінансових результатів на суму 30 % вартості тих товарів, що придбані у нерезидентів, зазначених у ст. 39 ПКУ; на суму перевищення нарахованих відсотків, що виникли внаслідок здійснення операцій з пов'язаними особами – нерезидентами (додаток РІ податкової декларації); – з реєстру податкових накладних – інформаційна база з операцій, пов'язаних з постачанням послуг нерезидентами на митній території країни; – 4) зі звіту про фінансові результати діяльності – щодо фінансових витрат
II. Аналіз звітності контрольованих операцій	Контроль повноти, своєчасності та актуальності подачі звітності контрольовані операції	<p>Інформація про діяльність юридичної особи, про зіставні операції і осіб, а також результати I етапу моніторингу.</p> <p>Особлива увага приділяється фінансово-господарським показникам, що можуть вказувати на невідповідність здійснених операцій умовам принципу «витягнутої руки» (до прикладу: отримання збитків декілька звітних періодів поспіль. У такому разі незалежна компанія, яка не належить складу групи компаній, змушена припинити свою діяльність, а компанія, діяльність якої здебільшого націлена на задоволення вимог групи (корпорації), продовжить здійснення своєї діяльності, спрямоване на підтримку суми прибутку групи. Такі випадки можуть характеризувати підтвердження недотримання принципу «витягнутої руки», адже та компанія, що отримує збитки, при цьому, не отримує необхідної компенсації за свою роботу)</p>

Продовження таблиці 2.1

Назва етапу	Характеристика	Джерела, які підлягають моніторингу
III. Вивчення документації з трансфертного ціноутворення	Податковий орган досліджує повноту розкриття інформаційної бази в документах (пп. 39.4.6. п. 39.4. ст. 39 ПКУ)	1) дані про компанію – область контрольованих операцій і асоційованих осіб (у поточному звітному періоді і безпосередньо на момент подання необхідної документації); 2) характеристика діяльності групи компаній; 3) інформація про структуру управління, організаційна схема суб'єкта господарювання; 4) характеристика діяльності, планування подальшої ділової активності компанії; 5) інформація про участь у реформуванні або передачі нематеріальних активів протягом поточного чи попереднього року; 6) характеристика здійснюваних контрольованих операцій (до того ж, копії угод); 7) характеристика товарів (робіт, послуг); 8) відомості про перелік здійснених розрахунків у контрольованих операціях; 9) фактори, що безпосередньо впливають на формування та затвердження цін; 10) функціональний аналіз контрольованих операцій; 11) економічно-порівняльна оцінка та вивчення порівнянних неконтрольованих операцій; 12) дані про самостійно виконане пропорційне коригування

Джерело: сформовано автором на підставі [35; 42; 43; 47]

У тому випадку, якщо на I етапі суб'єкт господарювання виявив самостійно або контролюючий орган повідомив про недотримання контрольованими операціями правила «витягнутої руки», компанія має право самостійно коригувати ціни, а також суми податків до сплати, якщо після вчинення вказаних дій не буде прослідковуватись зменшення суми податкових зобов'язань [43].

При самостійному коригуванні юридична особа може за власним рішенням обрати показник коригування (максимальний / мінімальний показник межі цін або ж рентабельності). Контролюючий орган вносить корективи до цін та податкових зобов'язань до того рівня медіани діапазону тих цін (рентабельності), який розраховується відповідно до Порядку, затвердженого

Постановою КМУ від 04.06.2015 року № 381, що може значно збільшити суму податкових зобов'язань суб'єкта господарювання.

Суму таких зобов'язань, що розрахована шляхом самостійного коригування, обов'язково потрібно сплатити не більше ніж за 10 календарних днів з дати здійснення коригування. При несвоєчасній сплаті, нарахування пені розпочинається по завершенню 270 календарних днів, що наступають за останнім днем терміну сплати зобов'язання.

Варто зазначити, що суб'єкт господарювання не має права самостійно коригувати питання дотримання принципу «витягнутої руки», тож необхідно оцінити можливі розміри додаткових нарахувань при проведенні коригування податковим органом уже на етапі одержання запиту про надання додаткових відомостей. Якщо додаткові нарахування в результаті самостійного коригування невеликі, то варто здійснити дане коригування, не чекаючи здійснення перевірки контролюючими органами.

Якщо на II етапі моніторингу звітність контрольованих операцій вказує на недотримання принципу «витягнутої руки», то ДПС може надати платникові податків вимогу про надання додаткової інформації з трансфертного ціноутворення. Вимога надається з 1 жовтня року, що наступає за календарним роком проведеної контрольованої операції [43].

Суб'єкт господарювання повинен надати запитувані документи в орган, зазначений вимогою в обов'язковому порядку, не пізніше 30 календарних днів від дати отримання. Зважаючи на те, що ПКУ містить досить великий перелік інформації, що повинна входити до документації щодо трансфертного ціноутворення, варто підготувати таку інформацію завчасно, а після отримання податкової вимоги лише за необхідності переглянути та оновити її.

Якщо на III етапі моніторингу у досліджуваних документах є неповні відомості з питань, зазначених вище, то органи контролю надають запит (вимогу) про додаткове подання тих відомостей, яких не вистачає. Термін надання запитуваної інформації становить 30 календарних днів з дати отримання

податкового запиту. Якщо інформацію не надано у передбачений строк, виникає підстава для перевірки [43].

Крім повноти розкриття документів, контролюючий орган досліджує достатність і повноту обґрунтування дотримання контрольованих операцій принципу «витагнутої руки». Підсумки дослідження, що вказують недотримання даного принципу, можуть використовуватись з метою вирішення проведення перевірки у якості підтвердження наявності мотивів для її проведення.

Отже, моніторинг є первинним осередком у процедурі податкового контролю дотримання контрольованими операціями принципу «витагнутої руки». А також інформація, що отримана в результаті моніторингу, застосовується з метою прийняття рішення про здійснення перевірки та в якості додаткових відомостей оперативно протягом перевірки.

Порівнюючи процес вітчизняного здійснення моніторингу контрольованих операцій зі стандартами ООН та ОЕСР, варто зазначити про наявність певних елементів, що, на нашу думку, потребують удосконалення. Детальніше розглянемо їх у розділі 3.

2.2. Трансфертне ціноутворення та оцінка податкових ризиків банківських установ України

Трансфертне ціноутворення здійснює вагомий вплив на виникнення податкових банківських ризиків в учасників інтернаціональних фінансових груп. Тож, на сьогоднішній день запровадження ефективної системи податкового контролю за трансферним ціноутворенням в банках є об'єктивно необхідністю.

Світові тенденції свідчать про посилення контролю за трансфертним ціноутворенням, а також все більш актуальною стає боротьба з «офшорними» операціями. Контрольовані операції потребують додаткового аналізу та регулювання з боку податкових органів (в аспекті запобігання незаконної мінімізації податкового навантаження, зокрема через механізм трансфертного

ціноутворення). Структура контрольованих операцій у розрізі їх видів наведена на рисунку 2.2.

Як бачимо, банківські операції займають найбільшу частку в структурі контрольованих операцій, перейдемо до розгляду оцінки податкових ризиків та податкового контролю банківських операцій.

Одним із ключових компонентів зовнішнього середовища, що мають безпосередній вплив на ефективність провадження діяльності банківськими установами, є система оподаткування та фіскальна політика держави.

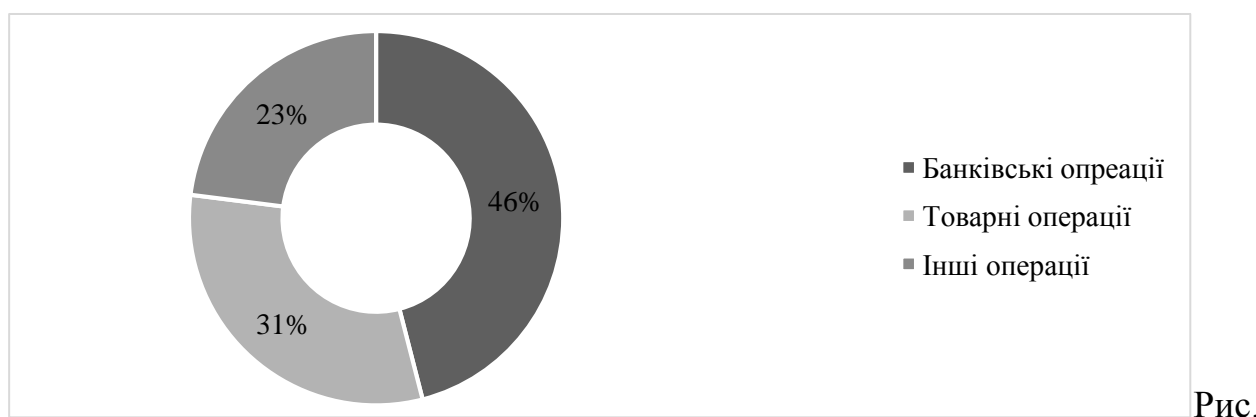

Рис.

2.2 – Структура контрольованих операцій в розрізі їх видів у 2019 році

Джерело: сформовано автором на підставі [49]

Основними напрямками збільшення рівня податкового тиску на діяльність банківських установ є зростання ставок оподаткування та розширення бази оподаткування. Такі натиски створюють приховану можливість уникнення банками планових стратегічних цілей та цілеспрямованого зниження їх прибутковості. Таким чином, основним видом ризику, з яким може зіткнутись банківська установа, є податковий ризик [49; 50].

Зміст недоліків сфери трансфертного ціноутворення проявляється через можливості навмисного збільшення ТЦ, за яких організаційні одиниці транснаціональної корпорації, що розташовуються у країнах із меншим рівнем оподаткування прибутку (для прикладу, Кіпр – ставка 12,5 %) переказують свої ресурси тим організаційним одиницям, що базуються у країнах із вищим рівнем оподаткування прибутку (для прикладу, Україна – ставка 18 %) [19].

Такі дії спричиняють зростання валових розходів вітчизняного підрозділу інтернаціональної групи, до зниження бази оподаткування податком на прибуток та, що призводить до зменшення рівня податкових надходжень у бюджет держави. Іншою стороною є те, що, інтернаціональна промислово-фінансова банківська група мінімізує податкові зобов'язання, вивівши шматок прибутку у країни із нижчим ступенем оподаткування. Отже, зазначимо, що трансфертне ціноутворення широко застосовується інтернаціональними групами для оптимізації власних витрат, сприяє стабільності діяльності групи та досягненню непорушного стану. При цьому, порушуються національні інтереси нашої держави та втрата фінансової вигоди.

Здійснення таких операцій на внутрішньодержавному ринку також підлягають податковому контролю, не дивлячись на те, що обидва контрагенти сплачують податки до національного бюджету. Податковий контроль та нагляд за розрахунком та використанням ТЦ проводиться за допомогою моніторингу, про який ішлося вище, та перевірок суб'єктів господарювання щодо повноти обчислення, неухильності від обов'язку щодо сплати податкових зобов'язань при здійсненні контрольованих операцій. Варто провести ідентифікацію осіб, пов'язаних відносинами контролю із найбільшими банками України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Резидентність осіб, пов'язаних з найбільшими банками України

№	Назва банку	Резидентність юридичних осіб, що входять до банківських груп	Власники істотної участі	Частка у статутному капіталі, %	Резидентність власників істотної участі
1	ПриватБанк	Україна	Держава	100,00	Україна
2	Ощадбанк	Україна	Держава	100,00	Україна

Продовження таблиці 2.2

№	Назва банку	Резидентність юридичних осіб, що входять до банківських груп	Власники істотної участі	Частка у статутному капіталі, %	Резидентність власників істотної участі
3	Райффайзен Банк Аваль	Україна	Райффайзен Інтернаціональ БанкХолдінг АГ	96,36	Австрія
4	Укрсиббанк	Україна	BNP Paribas S.A.	84,99	Франція
			ЕБРР, Великобританія	15,00	Великобританія
5	Укрексімбанк	Україна	Держава	100,00	Україна
6	Альфа-Банк	Україна	ABN Holdings S.A.	57,60	Люксембург
			ABN Ukraine Limited	42,40	Кіпр
7	ПУМБ	Україна	Ахметор Р.Л.	100,00	України

Джерело: сформовано автором на підставі [48]

Як бачимо, із семи найбільших банків України у трьох власники істотної участі – нерезиденти, ще три повністю належать державі і лише один знаходиться під контролем резидента України. У більшості, інвестиційні вкладення у найбільші українські банки надходять із таких країн, як Австрія, Кіпр, Франція та Великобританія [49].

Проаналізуємо податкове навантаження у тих країнах, резиденти яких пов'язані відносинами контролю із найбільшими банками України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз податкового навантаження

Країна	Загальне податкове навантаження, %
Україна	51,9
Франція	62,8
Австрія	51,6
Великобританія	30,9
Кіпр	24,7

Джерело: сформовано автором на підставі [52]

З таблиці 2.3 видно, що податкове навантаження для резидентів України є вищим у порівнянні із іншими країнами, що володіють істотною участю у

капіталі найбільших банків. Резиденти Республіки Кіпр мають найнижчий рівень податкових навантажень, при цьому, займають питоме значення в устрої інвестицій банківської системи України. Тож, є економічні передумови щодо оптимізації податкових виплат філіями банків, які є учасниками інтернаціональних фінансових груп.

Варто наголосити, що представлені у таблиці 2.3 показники дозволяють лише опосередковано оцінити економічні передумови використання ТЦ для мінімізації податку на прибуток суб'єктів господарювання [5]. При розміщенні членів групи у країнах із вищим рівнем оподаткування прибутку, виникає здатність до мінімізації податків шляхом виведення фінансових ресурсів банками чи організаційними підрозділами фінансово-промислової групи, що розташовані у країнах із нижчим ступенем оподаткування [19; 53].

Банківські установи, що підлягають контролю вітчизняних інвесторів, у меншій мірі використовують валютні ресурси інших банків, порівняно банківським установам з іноземними інвестиціями. З цього виходить те, що у більшій мірі ресурси походять від пов'язаних банківських установ-нерезидентів, розміщених у країнах із набагато нижчими тарифами оподаткування прибутків промислово-фінансових груп. Таким чином, виникає справжня нагода застосування трансфертного ціноутворення у цілях максимального зменшення податкових платежів інтернаціональними фінансовими банківськими групами.

Отже, за результатами дослідження встановлено, що банківські операції займають 46% в структурі контрольованих операцій. Відповідно, саме найбільші банки та банківські групи, особливо ті, що перебувають під контролем нерезидентів, потребують посиленого податкового контролю в аспекті трансфертного ціноутворення задля запобігання ризиків. Загалом, від прозорості застосування банківською установою системи трансфертного ціноутворення залежить і довіра до банку в цілому.

Представники аудиторської компанії Ernst and Yang висловлюють своє бачення, що система трансфертного ціноутворення є ключовим питанням у налагодженні ефективної співпраці фінансових компаній з фіскальними

органами більшості держав світу [55]. Виникнення недоліків у сфері управління податковими ризиками трансфертного ціноутворення обумовлено видозмінами податкового законодавства у напрямку впровадження рекомендацій ОЕСР, підсиленням зосередженості органів контролю до згаданих питань та труднощами щодо використання компаніями фінансового сектора методів трансфертного ціноутворення.

Зазначимо, що дослідження ризиків системи трансфертного ціноутворення полягають у: розкритті та дослідженні ознак ризиків; виявленні операцій, що потребують детального контролю; визначенні аудиторських питань; опрацюванні плану перевірки деяких операцій; виділенні необхідних ресурсів для аудиту; спонуканні юридичних осіб до чіткого дотримання виконання встановлених правил та співробітництво за допомогою діалогу на початкових стадіях.

При цьому, оцінка потенційних ризиків у сфері трансфертного ціноутворення [37]:

- не може бути встановлені як аудит і не є його заміною;
- ступінь складності повинен відповідати конкретному податковому органу;
- однією з головних ознак є зважений підхід та команда досвідчених спеціалістів.

Відповідно до таких міжнародних документів як Рекомендації ОЕСР та Рекомендації ООН, джерелами інформації є ключові складові оцінки ризику трансфертного ціноутворення [32]:

- документи щодо трансфертного ціноутворення;
- надані компаніями відомості на податкові вимоги про надання відомостей (звернення щодо розкриття інформації);
- комерційні бази даних;
- анкети трансфертного ціноутворення, що надаються для заповнення платникам податків;
- інформація, що отримана в результаті опитування співробітників;
- отримані відомості в рамках міждержавного обміну інформацією;

- аналітична фінансова звітність, аналітичні звіти щодо цінних паперів;
- інформація щодо пов'язаності осіб;
- результати проведення аудиту минулих років;
- митні дані тощо.

Основним завданням державних органів стає повноцінна імплементація норм, визначених Податковим кодексом України, у свою чергу, завданням вищого керівництва банківських установ – врахування даних норм для мінімізації податкового ризику.

2.3 Дослідження потенційних ризиків трансфертного ціноутворення у банківських групах на основі кластерного аналізу

Кластерний аналіз при дослідженні банківського ринку є фундаментальною складовою методів сучасного аналізу діяльності банківських установ. Кластерний аналіз являє собою сукупність підходів, процесів, методів та алгоритмів, які призначені для розподілу сукупності одиниць на підмножини щодо подібних об'єктів [57]. Завданням кластеризації є розбиття великої кількості досліджуваних об'єктів і їх ознак на подібні та групування їх у кластери. Таким чином вирішується завдання систематизації відомостей та виявлення відповідної однорідної структури в них.

Отже, кластерним аналізом називаються багатовимірні статистичні процедури, які виконують збір даних про вибірку об'єктів, потім упорядковують об'єкти в однорідні групи [58].

Кластерний аналіз потребує здійснення таких послідовних кроків:

- вибір об'єктів;
- визначення критеріїв оцінювання об'єктів;
- оцінювання міри подібності;
- проведення кластерного аналізу для групування однорідних об'єктів;
- перевірка достовірності результатів аналізу.

У нашому дослідженні здійснюється кластерний аналіз на основі даних банківських груп, визнаних Національним банком України [48]. Як вважають дослідники [69], показниками оцінювання потенційних ризиків участі банківських груп у тінювих операціях є:

- частка кожного учасника в капіталі групи (S);
- резидентність контролерів (RC);
- кількість учасників банківської групи (N);
- наявність резидентів інших країн у складі банківських груп (RM);
- кількість фінансових установ у складі групи, крім материнського банку (FI);
- частка непрацюючих кредитів (NPLs);
- частка кредитів в активах (SLA).

Дані показники, на нашу думку, досить точно характеризують ризик участі банківських груп у тінювих операціях. Більш детальне пояснення зазначених показників наведено у роботі [69].

Кластерний аналіз проведемо методом «групового середнього» (Group Average), що дозволить виявити однорідні сегменти банківських груп. Оптимальна кількість кластерних груп розраховувалась наступним чином [59]: n – кількість об'єктів (БГ); $N = (n-1)$ – число кроків; k – номер кроку, на якому відбувалась різка зміна значень коефіцієнту агломерації; $N - k =$ кількість кластерів. Отже, розподілимо банківські групи на 4 кластери. Щонайменше 10 % об'єктів від загальної кількості в кожному кластері має бути використаною задля того, щоб не було груп з надто малою кількістю об'єктів [69].

Отримані результати кластеризації наведені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Кластеризація банківських груп за методом «групового середнього» Group Average

Кластер_1 (11 банківських груп)	Кластер_2 (4 банківські групи)	Кластер_3 (7 банківських груп)	Кластер_4 (3 банківські групи)
Avangard (Авангард)	Alfa-Bank (Альфа-Банк)	Acbio (АСВІО)	Kominvestbank (Комінвестбанк)
Bank «Ukr_Kapital» (Банк «Український Капітал»)	Industrialbank (Індустріалбанк)	GML Bank (АТ «КІБ»)	Oshadbank (ОЩАДБАНК)
Bank $\frac{3}{4}$ (Банк $\frac{3}{4}$)	Rajffajzen Bank (Райффайзен Банк Аваль)	Megabank (Мегабанк)	Ukreksimbank (Укрексімбанк)
Vostok (Восток)	UkrSy`bbank (УкрСиббанк)	OTP Bank (ОТП Банк)	
Grant (Грант)		Pivdenny`j (Південний)	
ING Ukraine (ІНГ Україна)		Pumb (ПУМБ)	
Kredobank (Кредобанк)		Taskombank (Таскомбанк)	
Motor-Bank (Мотор-Банк)			
Sich (Січ)			
Trast-Kapital (Траст-Капітал)			
Ukrbudinvestbank (Укрбудінвестбанк)			

Аналізуючи дані таблиці 2.4, визначимо, що банківські групи першого кластеру (до якого віднесено 11 груп) у цілому характеризуються помірним рівнем виникнення потенційних ризиків застосування трансфертних цін для мінімізації податків та некласичною бізнес моделлю. У кластері 1 всі групи мають по 1-2 учасника у капіталі частка учасників досліджених банківських груп переважно є одноосібною, за винятком двох груп, а отже податковий ризик за цим показником є мінімальним. Наступним індикатором дослідження є резидентність контролерів (RC). За цим показником лише у 2 із 11 банківських груп контролер є нерезидентом, що може ускладнити нагляд та привести до

зростання потенційних ризиків. Проте, за даними НБУ, решта груп повністю контролюється резидентами України. Як відомо, чим меншою є кількість учасників групи, тим меншим буде потенційний ризик участі у тінювих операціях. Кількість учасників по кожній з банківських груп першого кластеру є мінімальною і нараховує по 2-4 учасники, за винятком групи Авангард, до якої входять 7 учасників. Наявність резидентів інших країн та наявність більше трьох фінансових установ (крім материнського банку) у складі групи може привести до збільшення потенційного ризику участі груп у тінювих операціях. Дані щодо всіх банківських груп першого кластеру свідчать про мінімальну можливість виникнення такого ризику за індикаторами RM та FI. Частка непрацюючих кредитів (NPLs) банківських груп є здебільшого нижче середнього показника (по системі NPLs на дату аналізу складає 24%)це свідчить про те, що ризики є мінімальними. Проте, 5 із 11 банківських груп даного кластеру концентрується на нетипових для операціях, оскільки частка чистих кредитів в чистих активах SLA менше середнього по банківській системі значення (на дату аналізу 35%), що може привести до збільшення рівня потенційних ризиків. Тобто у структурі активів даних груп переважають нетипові для банківського бізнесу активи: основні засоби, цінні папери, та ін., які також можуть використовуватись у тінювих схемах. Відтак, регулятори повинні концентруватись на контролю нетипових банківських операцій (не пов'язаних із класичним кредитуванням): операції з цінними паперами, іноземною валютою, міжбанківські розрахунки і т.д.

На наш погляд, банківські групи другого кластеру (включаються 4 групи) мають підвищений рівень ризику застосування трансфертних цін для мінімізації податків. Адже, велика кількість учасників груп збільшує ймовірність виникнення ризику, у даному випадку, кількість учасників становить 5-6 осіб. Окрім цього, контролерами кожної з груп даного кластеру є нерезиденти, що може приводить до зростання потенційних ризиків. Частка непрацюючих кредитів другого кластеру є вищою за середній показник, що означає ймовірність виникнення мінімізації податків. Проте, індикатор SLA є задовільним по всіх

групах кластеру. Кількість фінансових установ (FI) у складі банківських груп не дуже велика, що спрощує контроль за ними.

На наш погляд, учасники третього кластеру (включає 7 банківських груп) мають додаткові можливості для реалізації тіньових схем. Цьому сприяють: велика кількість учасників груп, а саме, 5-16 учасників; учасниками 5 із 7 банківських груп є нерезиденти; у складі трьох груп функціонує більше ніж 3 фінансові установи. Проте, потенційні ризики не варто називати істотно підвищеними, оскільки такі показники, як частка участі у капіталі учасників групи (S), резидентність контролерів (RC), частка непрацюючих кредитів (NPLs) і частка чистих кредитів в чистих активах (SLA) є такими, що відповідають визначеним параметрам.

Банківські групи четвертого кластеру (включає 3 банківські групи) можна охарактеризувати як такі, що мають помірний ризик застосування трансфертних цін для мінімізації податків та класичну банківську модель бізнесу (істотною часткою кредитів на балансі, у т.ч. непрацюючих). Про це свідчить кожен із потенційних орієнтирів оцінювання ризиків. Проте, не дивлячись на те, що деякі з цих груп стовідсотково контролюються с державою в особі КМУ, частка непрацюючих кредитів банківських груп є занадто високою, а частка чистих кредитів активах групи Ощадбанк є на 5 % нижчою за середнє значення, отже ризики за цими індикаторами оцінювання зростають. Відтак, посиленого контролю вимагають саме кредитні операцій даних банківських груп.

Як зазначають дослідники [69], результати кластеризації та аналіз показників банківських груп на предмет виявлення спільних якісних та кількісних характеристик, можуть слугувати основою для подальших досліджень у напрямку дослідження потенційних ризиків участі банків у тіньових операціях .

Отже, система трансфертного ціноутворення є важливою складовою системи контролінгу в банках, адже дає змогу оцінити ефективність ведення банківської діяльності. Впровадження системи трансфертного ціноутворення дає можливість: здійснювати централізоване управління ризиками; здійснювати

оцінку результатів діяльності окремих бізнес-підрозділів; контролювати процес бюджетного планування банківської установи. Основними чинниками, що впливають на ефективність роботи системи трансфертного ціноутворення в банках, є: організаційна структура, фінансовий стан, структура активів та пасивів банку та принципи розподілу доходів та витрат банку.

РОЗДІЛ 3. НАПЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ У БАНКАХ УКРАЇНИ

3.1 Удосконалення податкового контролю трансфертного ціноутворення на основі врахування передового іноземного досвіду

Аналізуючи міжнародний досвід податкового контролю за трансфертним ціноутворенням, можемо впевнитись, що документи ОЕСР, ЄС та ООН належать до категорії м'якого права. Вони носять рекомендаційний характер, є допоміжними джерелами регулювання, при цьому, широко використовуються у законодавстві європейських країн, в тому числі і у національному законодавстві України. Своїми рекомендаціями згадані документи орієнтують держави на створення і розвиток уніфікованого податкового і правового поля у сфері трансфертного ціноутворення

Як зазначалось у попередніх підрозділах дослідження, правила трансфертного ціноутворення беруть свій початок з США. Оскільки приписи ОЕСР носять рекомендаційний характер, то за їх настановою платнику податків рекомендується збирати і зберігати первинні документи щодо трансфертного ціноутворення задля подальшого пред'явлення податковому органу в разі виникнення спірних випадків щодо трансфертного ціноутворення. Для порівняння, Податковим кодексом США закріплено, що платник податків зобов'язаний зберігати первинні документи з метою підтвердження допустимості і законності застосування цінової політики при проведенні контрольованих перевірок [60].

Індія та Китай, які впевнено показуються стабільність економічного зростання є одними із найжорсткіших країн щодо правил трансфертного ціноутворення [61]. Наприклад, в Індії, регулювання та контроль за системою трансфертного ціноутворення започатковано у 2001 році і спочатку було пов'язано лише з експортними операціями, при цьому, на внутрішні операції законодавче регулювання поширилося з 2012 року. Проте, через численні суперечності та прогалини у його правилах та принципах, у судах Індії щороку

розглядається 1,5 тис. справ з незаконності норм розрахунку ТЦ (при цьому, в США ця кількість сягає п'яти тисяч; у судах Тайваню та Сінгапуру дані позови не виникають) [62].

Порівняння щодо питань, які стосуються регулювання трансфертного ціноутворення за кордоном та в Україні, зображено на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Основні відмінності у питаннях щодо регулювання трансфертного ціноутворення за кордоном та в Україні

Джерело: сформовано автором на підставі [60, с. 246]

Згідно з рекомендаціями передових країн світу, податкові органи контактують з платником податків лише безпосередньо перед здійсненням перевірки, попередньо закінчивши збір та аналіз даних, доступ до яких отримав самостійно [43]. При цьому, в Україні, згідно зі ст. 73 ПКУ [35], контролюючий орган може вимагати надання додаткових відомостей протягом перевірки та вже після аналізу отриманої документації, окрім попереднього запиту на отримання документів з трансфертного ціноутворення. Таким чином, виникає проблема витрачання додаткових ресурсів з боку юридичної особи та з боку контролюючого органу. На наш погляд, ефективним вважається обмеження кількості контактів між податковим органом та юридичною особою до двох ключових запитів – вимога щодо надання документів з трансфертного ціноутворення та вимога щодо надання додаткових відомостей у разі виникнення такої потреби.

Також, ймовірними удосконаленнями процесу моніторингу контрольованих операцій є:

- зменшення строків перевірки (перевірка терміном у 18 місяців є надто довготривалою та завантажує як платника податків так і контролюючі органи);
- конкретизація поняття «опитування співробітників» (опитування можна проводити як в рамках моніторингу, так і в ході перевірки. В ході перевірки компанія зобов'язана забезпечити можливість проведення опитування, при цьому не буде потреби викликати опитуваних у приміщення контролюючого органу);
- визначення типу перевірки (згідно діючих норм не визначено скільки часу із загального строку перевірки контролюючий повинен знаходитися на фірмі).

Відмінністю національного законодавства у сфері податкового контролю трансфертного ціноутворення є повна відсутність законодавчо закріплених параметрів ризикованості, що зобов'язані досліджуватись при здійсненні моніторингу. Наявність критеріїв (параметрів) ризикованості дозволить

підвищити об'єктивність здійснюваних перевірок контролюючими органами дослідження.

На наш погляд, введення і використання вказаних змін, не зможе позбавити контролюючі органи механізму для здійснення дієвого та ефективного контролю за належним дотриманням контрольованими операціями принципу «вितягнутої руки», але зможе забезпечити юридичних осіб від зайвого тиску з боку податкових органів.

В Україні, враховуючи міжнародний досвід, також є важливим удосконалення саме організаційно-інституційної підтримки механізму податкового контролю за трансфертним ціноутворенням, а саме:

- доповнення на порталі ДПС України вже наявних електронних сервісів розділом «Трансфертне ціноутворення» чи додати подібний підрозділ до бази «Електронного кабінету платника податків» [63]. Це послугує якісному обслуговуванню, оперативному та зручному інформуванню платників податків про ті зміни, що виникають у питаннях щодо трансфертних цін. Наприклад, у сусідній Польщі, яка є дуже близькою Україні щодо застосування методів трансфертного ціноутворення для цілей оподаткування, існує адаптивний on-line – ресурс щодо системи трансфертного ціноутворення [64], що включає: поняття та категорії польського і міжнародного законодавства регулювання ТЦ; застереження щодо основ регулювання та контролю за контрольованими операціями та умови його здійснення; основи правових аспектів сфери трансфертного ціноутворення, а також фінансово-економічних та управлінських;
- розробка та впровадження Державною податковою службою України електронних баз даних, які можуть містити інформацію про ціни фактичних угод та контрактів між українськими компаніями з резидентами і нерезидентами. Дані відомості повинні оновлюватись і використовуватись для визначення ринкових меж цін товарів (робіт, послуг). Такі бази даних особливо широко могли б використовуватись із застосуванням методу порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів

- продажу), спираючись та аналізуючи відомості щодо аналогічних операцій, що виконувались аналогічними комерційних та/або фінансовими положеннями з контрольованою операцією;
- законодавче закріплення повторюваності, термінів та хронології проведення моніторингу, документальних чи фактичних перевірок для оптимізації навантаження з податкового контролю на компанії;
 - підготовка та підвищення кваліфікації податкових інспекторів, які мають бути фахівцями у сфері трансфертного ціноутворення. Додаткові вміння та навички допоможуть достеменно оволодіти оцінюванням податкових ризиків, що виникають при здійсненні контрольованих операцій, а також навчать прогнозувати наслідки виникнення таких ризиків для національної економіки та для діяльності суб'єктів господарювання [63]. Також, інспектори зможуть миттєво реагувати на розкриті ризики, приймаючи правильні управлінські рішення з питань підвищення ефективності та вдосконалення податкового регулювання та контролю за трансфертним ціноутворенням;
 - розвиток автоматичного обміну податковою інформацією – це регулярне систематичне надання інформації з трансфертного ціноутворення між державами. Для цього необхідним є узгодження процедури такого обміну. Прикладом є угода між Україною і Бельгією (Угода між ДПА України та Міністерством фінансів Бельгії щодо обміну даними і одночасними перевітками від 17.03.2003 року) [65]. На даний час цей приклад є виключенням, а не правилом. Тому, важливим є втілення механізму автоматичного обміну податковою інформацією саме для цілей трансфертного ціноутворення, який дозволить виявити не тільки факти встановлення неринкових цін, але і достовірність інформації про промислово-фінансові групи, про їх діяльність, активи тощо. Значний вплив на розвиток такого обміну інформацією справила податкова політика США. У 2010 р. у США було прийнято Закон FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act), який полягає в тому, що іноземні банки

зобов'язані подавати звіти до американської податкової служби (IRS) про рахунки американських громадян у цих країнах. Якщо країна відмовляється, то всі доходи, що були отримані резидентами такої країни на території США, будуть оподатковані американським податком на репатріацію прибутку (Withholding Tax) у розмірі 30 % [66]. У 2013 р. задля обміну інформацією не тільки з США, але і між країнами ЄС, ОЕСР були розроблені Стандарти автоматичного обміну фінансовою інформацією у податкових справах, до яких можна долучитись не лише країнам-членам ОЕСР.

Отже, завданням врегулювання трансфертного ціноутворення в нашій країні є захист податкової бази та уникнення підстав для подвійного оподаткування, які можуть перешкоджати залученню прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку і розвитку зовнішньої торгівлі.

Прийняття даних рекомендацій може бути дієвим для запровадженої реформи трансфертного ціноутворення в Україні. Запропоновані міри дозволять пом'якшити вплив контролюючих органів на компанії, але при цьому його застосування стане ефективним інструментом для боротьби із відтоком капіталу.

3.2 Оптимізація оцінювання ризикованості трансфертного ціноутворення у банківських групах

Додатковим напрямом підвищення ефективності податкового контролю трансфертного ціноутворення у банках може бути закріплення критеріїв ризиковості, які будуть аналізуватися під час проведення моніторингу контрольованих операцій банківських установ. Виокремлення таких критеріїв підвищить об'єктивність податкових перевірок. Імовірним прикладом для національного законодавства цілком може стати досвід Канади із запровадженою Інтегрованою системою оцінювання ризиків, що в автоматизованому режимі об'єднує відомості з баз даних податкових органів та

форм звітності, яка подається платниками податків до контролюючого органу [43].

На нашу думку, на основі дослідження у розділі 2, критеріями ризиковості участі банківських груп у тіньових операціях, можуть бути показники, зображені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Критерії для оцінювання потенційних ризиків щодо участі банківських груп у тіньових операціях

Індикатори	Інтерпретація показників, в аспекті оцінки потенційного ризику	Форма звітності
Частка кожного учасника в капіталі групи (S)	Участь у капіталі групи кількох учасників підвищує ризик	Фінансова
Резидентність контролерів (RC)	Якщо контролер є нерезидентом це ускладнює нагляд і підвищує ризик	Статистична
Кількість учасників банківської групи (N)	Чим більша кількість учасників групи, тим більший ризик	Статистична
Наявність резидентів інших країн у складі банківських груп (RM)	Наявність резидентів інших країн у складі групи збільшує ризик	Статистична
Кількість фінансових установ у складі групи, крім материнського банку (FI)	Наявність більше трьох фінансових установ (крім материнського банку) у складі групи створює додаткові можливості для реалізації тіньових схем і підвищує ризик	Статистична
Частка непрацюючих кредитів (NPLs)	Якщо група має частку непрацюючих кредитів NPLs більшу за середню по банківській системі (по системі NPLs на дату аналізу складає 24%) ризику зростають	Фінансова
Частка кредитів в активах (SLA)	Якщо у групі частка чистих кредитів в чистих активах SLA менше середнього по банківській системі значення (на дату аналізу 35%) ризику зростають. У структурі активів переважають нетипові для банківського бізнесу активи: основні засоби, цінні папери, тощо.	Фінансова
Величина регулятивного капіталу (HPK)	Чим вищим є необхідна величина регулятивного капіталу групи, тим вищі ризику банківської групи	Статистична

Продовження таблиці 3.1

Індикатори	Інтерпретація показників, в аспекті оцінки потенційного ризику	Форма звітності
Норматив максимальної величини кредитного ризику на певного контрагента (Н7к)	Значення цього показника не повинно перевищувати 25 %	Статистична
Максимальна сукупна величина кредитного ризику операцій з пов'язаними особами-нефінансовими установами (Н10-1к)	Якщо норматив є більшим за 20 %, то ризику - підвищені	Статистична
Норматив участі у капіталі юридичної особи-нефінансової установи (Н11к)	Значення показника не повинно перевищувати 15 % показника НРК	Статистична

Джерело: сформовано автором

У додатку Г наведено форми звітності із додатку 6 Правил організації статистичної звітності, що подається до НБУ № 120 (далі – Правила) [67].

Згідно з Правилами, до статистичної належить звітність про пов'язаних з банком осіб, у якому розкриваються дані про учасників банківської групи, їх резидентність тощо.

До Правил включені вимоги до порядку формування файлів з даними статистичної звітності щодо концентрації ризиків банківських груп і щодо значних внутрішньогрупових операціях.

Одним із основних відомостей банківської групи є регулятивний капітал, який диференціює ступінь приймання на себе ризику власниками групи з метою покриття наслідків тих ризиків, що виникли в процесі господарювання учасників групи.

Чим більші ризики, що прийняла на себе банківська група, тим вищим повинен бути показник НРК.

Норматив максимальної величини кредитного ризику на окремого контрагента необхідний задля зменшення рівня кредитного ризику, що виник через невиконання деякими контрагентами чи групою пов'язаних контрагентів

своїх обов'язків і розраховується як пропорція суми вимог учасників до контрагента (декількох контрагентів), усіх фінансових зобов'язань, надані учасниками щодо такого контрагента, до регулятивного капіталу банківської групи.

Показник максимального загального кредитного ризику операцій з пов'язаними особами – нефінансовими установами, визначається співвідношенням суми вимог учасників групи до всіх пов'язаних осіб – нефінансових установ, усіх фінансових зобов'язань, наданих учасниками щодо таких пов'язаних осіб, до статутного капіталу банківської групи.

З метою зниження рівня ризику банківської групи у разі, якщо даний ризик пов'язаний з участю учасників у статутному капіталі суб'єкта господарювання – нефінансової установи, утверджується норматив участі у капіталі суб'єкта господарювання – нефінансової установи.

Даний показник розраховується як співвідношення грошових коштів, інвестованих учасниками задля участі в статутному капіталі нефінансової установи, через придбання часток та акцій, до регулятивного капіталу групи.

Оприлюднення інформації про непрацюючі кредити банків відбувається на сайті НБУ починаючи з вересня 2017 року [48]. Раніше оприлюднення цієї інформації здійснювалося банками разом із квартальною фінансовою звітністю банків.

Відповідно до Інструкції, затвердженої Постановою № 373 від 24.10.2011 року [68], банківська установа вказує ту фінансову та нефінансову інформацію у Звіті про управління, що характеризує фінансовий стан, результати своєї діяльності та перспективи розвитку, а також основні ризики та невизначеності, що можуть заважати діяльності установи.

Узагальнені відомості можуть бути проаналізовані з використанням алгоритмів, з допомогою яких оцінюється ступінь ризикованості платників податку. Ті банківські установи, які згідно проведених досліджень, мають середній або високий ступінь потенційного ризику, повинні перевірятись повторно, досліджуючи додаткові відомості, із приєднанням працівників

контролюючого органу. Підсумками досліджень є затвердження переліку установ, які підлягатимуть моніторингу. Застосування такого механізму оцінювання потенційних ризиків у вітчизняній практиці зменшить ступінь суб'єктивності результатів моніторингу, а також дасть змогу в певній мірі розвантажити податкові органи.

Проведемо оцінку потенційних ризиків щодо участі банківських груп у тіньових операціях на прикладі групи Комінвестбанк, яка, згідно з кластерним аналізом, здійсненим у 2 розділі, належить до кластеру 4, що включає 3 банківські групи. Доцільним є оцінювання ризикованості саме цієї групи, оскільки контролем цієї групи є фізична особа, порівняно з іншими двома групами цього кластеру, які контролюються державою (табл. В.1).

Оцінювання ризикованості банківської групи проведемо за бальною шкалою. При цьому, 1 бал означає, що норматив виконується, 0,5 балів – виконується частково, 0 балів – норматив не виконується. Здійснене дослідження наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Оцінювання ризикованості банківської групи Комінвестбанк за наведеними критеріями

Критерій ризикованості	Значення показника за даними НБУ	Значення показника за бальною шкалою
Частка кожного учасника в капіталі групи (S)	57,94 %	0,5
Резидентність контролерів (RC)	Україна	1
Кількість учасників банківської групи (N)	2	1
Наявність резидентів інших країн у складі банківських груп (RM)	Ні	1
Кількість фінансових установ у складі групи, крім материнського банку (FI)	2	1
Частка непрацюючих кредитів (NPLs)	55,5 %	0
Частка кредитів в активах (SLA)	40 %	1
Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу	216434,9 тис. грн.	1
Норматив максимальної величини кредитного ризику на певного контрагента (H7к)	17,79 %	1
Максимальна сукупна величина кредитного ризику операцій з пов'язаними особами-нефінансовими установами (H10-1к)	0	1
Норматив участі у капіталі юридичної особи-нефінансової установи (H11к)	0	1

Джерело: сформовано автором на підставі даних НБУ

Аналізуючи дані таблиці 3.2, можна зробити висновки, що банківська група Комінвестбанк має мінімальний рівень ризику застосування трансфертних цін для мінімізації податків, оскільки визначені та досліджені нами критерії ризикованості відповідають нормам, нормативи за бальною шкалою виконуються на 86 %. За кластерним аналізом, 4 кластер, до якого входить група Комінвестбанк, показав гарні результати і його охарактеризовано як такий, що має помірний ризик застосування трансфертних цін для реалізації тіньових схем.

Введення в дію таких алгоритмів та їх автоматизація є тривалим процесом. Формалізація індикаторів ризикованості може бути виконана шляхом підготовки спільного листа ДПС та НБУ з відповідними поясненнями. Незважаючи на рекомендаційний характер таких листів, вони стимулюватимуть реалізацію принципу правової визначеності для банківських установ. Суб'єкт господарювання матиме змогу передбачити наслідки здійснених контрольованих операцій з метою подальшого податкового контролю та, ймовірно, таким чином відмовитися від вчинення деяких операцій.

На наш погляд, введення і використання вказаних пропозицій повинно доповнювати зусилля контролюючих органів щодо здійснення дієвого та ефективного контролю за належним дотриманням у контрольованих операціях принципу «вितягнутої руки», а також зможе сприяти диференціації режимів нагляду з боку податкових органів.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що метою регулювання трансфертного ціноутворення на національному рівні є захист податкової бази, при цьому, необхідно забезпечити уникнення подвійного оподаткування та перешкод для залучення прямих іноземних інвестицій у національну економіку, а також не створювати необґрунтовані бар'єри для активної міжнародної торгівлі.

Таким чином, існуючі підходи щодо здійснення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням не зовсім відповідають кращим світовим практикам. Впровадження запропонованих організаційно-інституційних механізмів спрямованих на підвищення ефективності податкового контролю,

сприятиме забезпеченню рівноваги між інтересами юридичних осіб та фіскальних органів. Це, у свою чергу, сприятиме дотриманню законодавчих нормативів, добровільності та своєчасності сплати податків та ефективності роботи податкової системи вцілому.

ВИСНОВКИ

Приймаючи до уваги наведені у роботі результати дослідження, можна зробити висновок, що трансфертне ціноутворення в банківській діяльності є важливим і складним процесом, що потребує ефективного контролю з боку держави.

Проведене комплексне дослідження дало можливість розробити напрями вирішення теоретичних і методичних питань щодо підвищення ефективності податкового контролю за трансфертним ціноутворенням.

Нами досліджено два підходи до вивчення трансфертних цін. Перший спрямований на їх дослідження як інструменту внутрішньобанківського фінансового менеджменту. Другий спрямований на застосування трансфертного ціноутворення у операціях між юридично відокремленими, але пов'язаними відносинами контролю суб'єктами господарювання. Саме другий підхід пов'язаний із можливостями застосування трансфертних цін для незаконної податкової оптимізації, що передбачає необхідність налагодження ефективного державного податкового контролю.

Розглянуто діючий механізм здійснення та етапи моніторингу контрольованих операцій, а також запропоновано шляхи оптимізації щодо процедури проведення такого моніторингу, що сприятиме підвищенню ефективності податкового контролю трансфертного ціноутворення.

Досліджено економічні передумови використання трансфертних цін з метою оптимізації податку на прибуток суб'єктів господарювання і виявлено, що у значній мірі ресурси надходять від пов'язаних банків-нерезидентів, розміщених у країнах із нижчими ставками оподаткування прибутків промислово-фінансових груп. Таким чином, виникає реальна нагода використання трансфертного ціноутворення у цілях мінімізації податкових платежів інтернаціональними банківськими групами.

Дослідження потенційних ризиків трансфертного ціноутворення у банківських групах на основі кластерного аналізу дало можливість виявити

фактори, що впливають на рівень ризикованості виникнення потенційних ризиків застосування трансфертних цін для мінімізації податків. Досліджено і проаналізовано спільні характеристики банківських груп (з точки зору ризиків застосування трансфертних цін для мінімізації податків), які входять у окремі кластери та охарактеризовано отримані кластери за рівнем виникнення потенційних ризиків. До того ж, індикатори, що досліджені у 2 розділі, були використані в якості критеріїв ризиковості для інтегрованої системи оцінки показників як додатковий напрям підвищення ефективності податкового контролю трансфертного ціноутворення у банках.

Завданням врегулювання трансфертного ціноутворення в нашій країні є захист податкової бази та уникнення підстав для подвійного оподаткування, які можуть перешкоджати залученню прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку і розвитку зовнішньої торгівлі. Таким чином, нами визначено потребу в удосконаленні та підвищенні ефективності механізмів здійснення податкового контролю трансфертного ціноутворення та запропоновано сукупність відповідних доповнень, враховуючи передовий іноземний досвід щодо цих питань. Що стосується нормативно-правової бази, доцільним вважається удосконалення законодавства, сконцентрованого на посиленні боротьби зі схемами ухиляння від обов'язку щодо сплати податків транснаціональними корпораціями та промислово-фінансовими групами.

Виявлено, що основним завданням державних органів стає повноцінна імплементація норм, визначених Податковим кодексом України, у свою чергу, завданням вищого керівництва банківських установ – врахування даних норм для мінімізації податкового ризику.

Загалом, аналіз вітчизняного законодавства показав, що регламентація питань податкового контролю над трансфертним ціноутворенням виконана з урахуванням міжнародних стандартів. Проте, для можливості ефективного та цілеспрямованого застосування нових податкових механізмів сфери трансфертного ціноутворення, необхідно збирати і зберігати документацію, що відповідає стандартам, відслідковувати зміни регулювання трансфертного

ціноутворення, що впроваджуються передовими іноземними країнами; оптимізувати технологію збору та обробки обліково-фінансових відомостей задля прискорення аналізу та досліджень фінансових результатів; здійснити навчання кадрів задля більш якісного виконання обов'язків у сфері документального підтвердження трансфертного ціноутворення.

Впровадження запропонованих організаційно-інституційних дій щодо збільшення ефективності податкового контролю може забезпечити підтримку рівноваги між інтересами юридичних осіб і фіскальних органів. Так звана рівновага сприятиме покращенню дотримання законодавчих нормативів, добровільності та своєчасності сплати податків та ефективності роботи суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большой экономический словарь [Текст] ; Под. ред. А.Н. Азрилияна. – [6-е изд. доп.]. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
2. Доун Д. Финансово-инвестиционный словарь : пер. с англ. / Д. Доун, Д.Э. Гурман. – 4-е изд. – М. : Инфра-М, 1997. – 585 с.
3. Економічна енциклопедія : в 3-х т. – К. : Академія, 2002. – Т. 3. – 951 с.
4. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Старадубцева. – [3-е изд. пер. и доп.]. – М.: ИНФРА-М., 2002. – 480 с.
5. Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
6. Козенко, Т. Трансфертные цены в группе компаний [Текст] / Т. Козенко // Проблемы теории и практики управления. – № 8. – 2007. – С. 49 – 58.
7. Войко, Д. Трансфертное ценообразование в отношениях между центрами финансовой отчетности [Текст] / Д. Войко / Проблемы теории и практики управления. – № 2. – 2007. – С. 81 – 90.
8. Внутрішній економічний механізм підприємства [Текст] : навчальний посібник / В. М. Гончаров, Н. В. Касьянова, Н. В. Вещепура, Д. В. Солоха та ін.. – Донецьк: СПД Купріянов В. С., 2007. – 284 с.
9. Методичні рекомендації щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України [Електронний ресурс]. Затверджені постановою Правління НБУ від 06.09.2007 № 324 // www.nau.kiev.ua.
10. Ольхова Р. Г. Современный банк: от оценки рентабельности до особенностей системы управления доходностью // Банковские услуги. – 2001. – № 7. – С. 3-47.
11. Шульга Н. П. Методичні основи формування центрів прибутку і витрат в комерційних банках України // Банківська система України: теорія і практика становлення : зб. наук. праць. – Суми: Мрія-1, 1999. – Т. 2. – 322 с.

12. Васильченко З. М. Визначення вартості ресурсів комерційного банку // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 95-101.
13. Жидко К. Теоретичні основи побудови системи трансфертного ціноутворення у банку // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 1. – С. 52-56.
14. Косован К. С. Управление ресурсами в коммерческом банке // Деньги и кредит. – 2001. – № 6. – С. 32-36.
15. Румянцев М. В. Вопросы методологии и методики трансфертного ценообразования // Банковские услуги. – 2004. – № 2. – С. 5-12.
16. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках : пер. с англ. / Дж. мл. Синки; под ред. Р. Я. Левиты, Б. С. Пинскера. – 4-е изд. – М. : Catallaxy, 1994. – 820 с.
17. Голов С. Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С. Ф. Голов. – К. : Скарби, 1998. – 379 с.
18. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект : пер. с англ. / Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Фостер; под ред. Я. В. Соколовой. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 416 с.
19. Савченко Т.Г., Макаренко М.І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках: Монографія – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 238 с.
20. Яцкевич И. В. Трансфертная цена: теоретический и прикладной аспект // Проблемы экономики. – 2013. – №4.
21. Дзюба П. Трансфертне ціноутворення: економічний зміст і специфіка // Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 14-23.
22. Про оподаткування прибутку підприємств [Електронний ресурс]: Закон України від 28 грудня 1994 року // www.rada.gov.ua.
23. Москаленко В. П. Экономические новации: поиск и внедрение / В. П. Москаленко. – Сумы : Довкілля, 2004. – 369 с.
24. Экономика предприятия / под ред. О. И. Волкова. – М. : Инфра- М., 1997. – 414 с.

25. Нападівська Л. В. Управлінський облік: суть, значення та рекомендації щодо його використання в практичній діяльності вітчизняних підприємств / Л. Нападівська // Бухгалтерський облік та аудит. – 2005. – №8–9. – С. 50–63.
26. Управління витратами підприємства : навч. посіб. / Ю. С. Погорелов, Л. М. Христенко, А. А. Алейніков, Г. А. Макухін ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 628 с.
27. Вафина Н. Х. Трансфертное ценообразование: зарубежный опыт // Финансы и кредит. – 2003. – № 9. – С. 30-36.
28. Крылов В. М. Трансфертные цены: основные функции и проблемы // Финансы и кредит. – 2002. – № 7. – С. 20-24.
29. Транснаціональні корпорації : навчальний посібник / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький [та ін.]. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
30. The new United Kingdom Transfer Pricing Rules // The International tax journal. – 1999. – P. 58-69.
31. Іванов О., Тищук Т. Державне регулювання трансфертного ціноутворення в Україні як засіб протидії впливу капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>.
32. Савченко Т.Г., Павленко Л.Д. Трансфертне ціноутворення як інструмент забезпечення внутрішньобанківської рівноваги [Електронний ресурс] / Економічний простір № 39, 2010. – Режим доступу http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2010_39/Statti/15.pdf.
33. Богацька Н.М., Малогулко О.Г. Суть трансфертного ціноутворення та його функції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_DNI_2008/Economics/32958.doc.htm.
34. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

35. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс] // ВВР. – 2011. – №№13-17. – ст.112 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
36. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/20121228/2012_27_12_2012.pdf
37. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations-OECD Publishing, 2001.
38. Вафина Н. Х. Трансфертне ценообразование: зарубежный опыт // Финансы и кредит. – 2003. – № 9. – С. 30-36.
39. Никитин С. М. Трансфертне ценообразование в развитых странах / С. М. Никитин, Е. С. Глазова, М. П. Степанова // Деньги и кредит. – 2006. – № 4. – С. 35-41.
40. Никитин С. М. Трансфертне ценообразование: зарубежный опыт / С. М. Никитин, Е. С. Глазова, М. П. Степанова // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 3. – С. 104-119.
41. Тищук Т. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. Аналітична доповідь / Т. Тищук, Ю. Харазішвілі, О. Іванов. – К.: НІСД, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011-_table/1201_dop_new.pdf.
42. Про затвердження Порядку проведення моніторингу контрольованих операцій та Порядку опитування уповноважених, посадових осіб та/або працівників платника податків з питань трансфертного ціноутворення : Наказ Міністерства фінансів України від 14.08.2015 року № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1055-15>.
43. Ларіонов М. О. Особливості моніторингу контрольованих операцій в Україні: шляхи вдосконалення. – Стаття. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v1_2019/32.pdf

44. Практичне керівництво ООН з трансфертного ціноутворення для країн, що розвиваються. URL: <https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2017/04/Manual-TP-2017.pdf>.
45. Country-by-Country Reporting : Handbook on Effective Tax Risk Assessment, OECD. URL: <http://www.oecd.org/tax/beps/country-by-countryreporting-handbook-on-effective-tax-risk-assessment.pdf>.
46. Щодо кампанії звітування про контрольовані операції. Лист ДФС України від 18.08.2017 року № 22283/7/99-99-12-03-07-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2283872-17/print>.
47. Настанови ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб (у ред. 2010 року). URL: http://www.afo.com.ua/doc/Nastanovy_OESR.pdf.
48. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення 21.10.2020)
49. Трансфертне ціноутворення під особливим контролем у ДПС. Електронне видання «Дебет-Кредит» URL: <https://news.dtki.ua/law/inspections/59529> (дата звернення 21.10.2020)
50. Циркунова Т. А., Мигунова М. И. Налоговые риски: сущность и классификация / Т. А. Циркунова, М. И. Мигунова // Финансы и кредит. – 2005. – № 33. – С. 48-53.
51. Грюнинг Х. ван Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском : пер. с англ. / Х. ван Грюнинг, С. Брайович Братанович. – М. : Весь мир, 2004. – 304 с.
52. DOING BUSINESS [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/paying-taxes>.
53. Савченко Т.Г., Ярош Ю.В. Вплив трансфертного ціноутворення на податковий ризик банківських установ // "Економіка та суспільство", Мукачівський державний університет - Випуск № 7 - Грудень 2016 р
54. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик /

- [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. — Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. — 299 с.
55. McNally G. M. Profit centers and transfer prices // *Accounting and Business Research*. – 1973. – Winter. – P. 13-23.
56. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua
57. Liao, T. W. (2005). Clustering of time series data—a survey. *Pattern recognition*, 38(11), 1857-1874.
58. Методологічні засади кластерного аналізу конкурентоспроможності банків України / Ю. І. Соцька // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. - 2015. - Вип. 2. - С. 177-185. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_22
59. Mynenko L., Savchenko T. (2018) Enhanced efficiency of consolidated supervision based on diagnosis of business models of banking groups. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 4, 27, 41-48.
60. Методы трансфертного ценообразования: сравнительная характеристика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.korpusprava.ru/ru/publications/analytics/metoditransfertnogo-cenoobrazovaniya-sravnitel'naya-harakteristika.html>
61. Global transfer pricing preview. Global transfer service. KPMG, February 2011. – 208 p. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/globaltransfer-pricing-review-2011.pdf>.
62. Трансфертне ціноутворення: чи бояться аграріям [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2013/05/24/376508/>
63. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності : монографія / М.І. Мельник, І.В. Лещух. – Львів : ДУ

- «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», 2015. – 330 с.
64. Офіційний сайт польського спеціалізованого on-line-ресурсу з питань трансфертного ціноутворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cenytransferowe.org/>.
65. Тенденції у сфері міжнародного оподаткування 2015. URL: [www.eu.com.Publication.vwluAssets](http://www.eu.com/Publication.vwluAssets)
66. Foreign Account Tax Compliance Act / U.S. Department of the Treasury [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov/resource-center/tax-policy/treaties/Pages/FATCA.aspx>
67. Правила організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України. Постанова Правління НБУ від 13.11.2018 № 120. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0120500-18#n192>
68. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 24.10.2011 р. №373 // <http://zakon1.rada.gov.ua>.
69. Т.Г. Савченко, В.В. Койбічук, А.О. Бойко, М.Г. Мінченко Оцінка ризиків використання банківських груп у тінювих операціях // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики – 2020 – №4 (5) – С 37-43.

ДОДАТКИ
Додаток А
АНОТАЦІЯ

Білик Ю.Л. Податковий контроль трансфертного ціноутворення у банках України. – Кваліфікаційна робота магістра. Сумський державний університет, Суми, 2020 р.

У роботі досліджено сутність трансфертного ціноутворення в аспекті банківської діяльності та його регулювання податковим законодавством. Проведений аналіз основних факторів, які впливають на виникнення потенційних ризиків використання трансфертних цін з метою мінімізації податків. Основною метою дослідження є висвітлення сучасних проблем регулювання трансфертного ціноутворення в Україні та обґрунтування шляхів покращення податкового контролю за трансфертними цінами у банках.

Ключові слова: трансфертна ціна, трансфертне ціноутворення, пов'язана особа, контрольована операція, банківська група.

SUMMARY

Bilyk Y.L. Tax control of transfer pricing in Ukrainian banks – Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2020.

The essence of transfer pricing in the aspect of banking activity and its regulation by tax legislation is investigated. The main factors influencing the emergence of potential risks of using transfer prices in order to minimize taxes were analyzed. The main purpose of the study is to highlight the current problems of transfer pricing regulation in Ukraine and substantiate ways to improve tax control over transfer pricing in banks.

Keywords: transfer price, transfer pricing, related party, controlled transaction, banking group.

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Характеристика методів трансфертного ціноутворення

Метод	Характеристика
Метод порівняльної неконтрольованої ціни (далі – метод ПНЦ)	Полягає у порівнянні ціни товарів (робіт, послуг), застосованої під час контрольованої операції, з діапазоном ринкової ціни реалізації (придбання) на ідентичні (а за їх відсутності – однорідні) товари (роботи, послуги) у співставних операціях, визначеного у встановленому цим підпунктом порядку.
Метод ціни перепродажу	Полягає у визначенні відповідності ціни товарів контрольованої операції ринковій ціні, який полягає у зіставленні валової рентабельності сторони контрольованої операції, отриманої при подальшій реалізації (перепродажу) товарів, що були придбані в контрольованій операції, з ринковим діапазоном валової рентабельності.
Метод «витрати плюс»	Полягає у визначенні відповідності ціни товарів (робіт, послуг) контрольованої операції ринковій ціні, який полягає у зіставленні валової рентабельності витрат особи (продавця), яка є стороною контрольованої операції з ринковим діапазоном валової рентабельності витрат у зіставних операціях.
Метод чистого прибутку	Полягає у порівнянні чистого прибутку на основі відповідної бази (витрати, продаж, активи), що отримує платник податку у контрольованій операції, з чистим прибутком на основі тієї ж бази у співставній неконтрольованій операції.
Метод розподілення прибутку	Складається з виділення кожному пов'язаному підприємству, що бере участь у контрольованій операції, частини загального прибутку (або збитку), отриманого від такої операції, яку б непов'язане підприємство отримало від участі у співставній неконтрольованій операції.

Додаток В

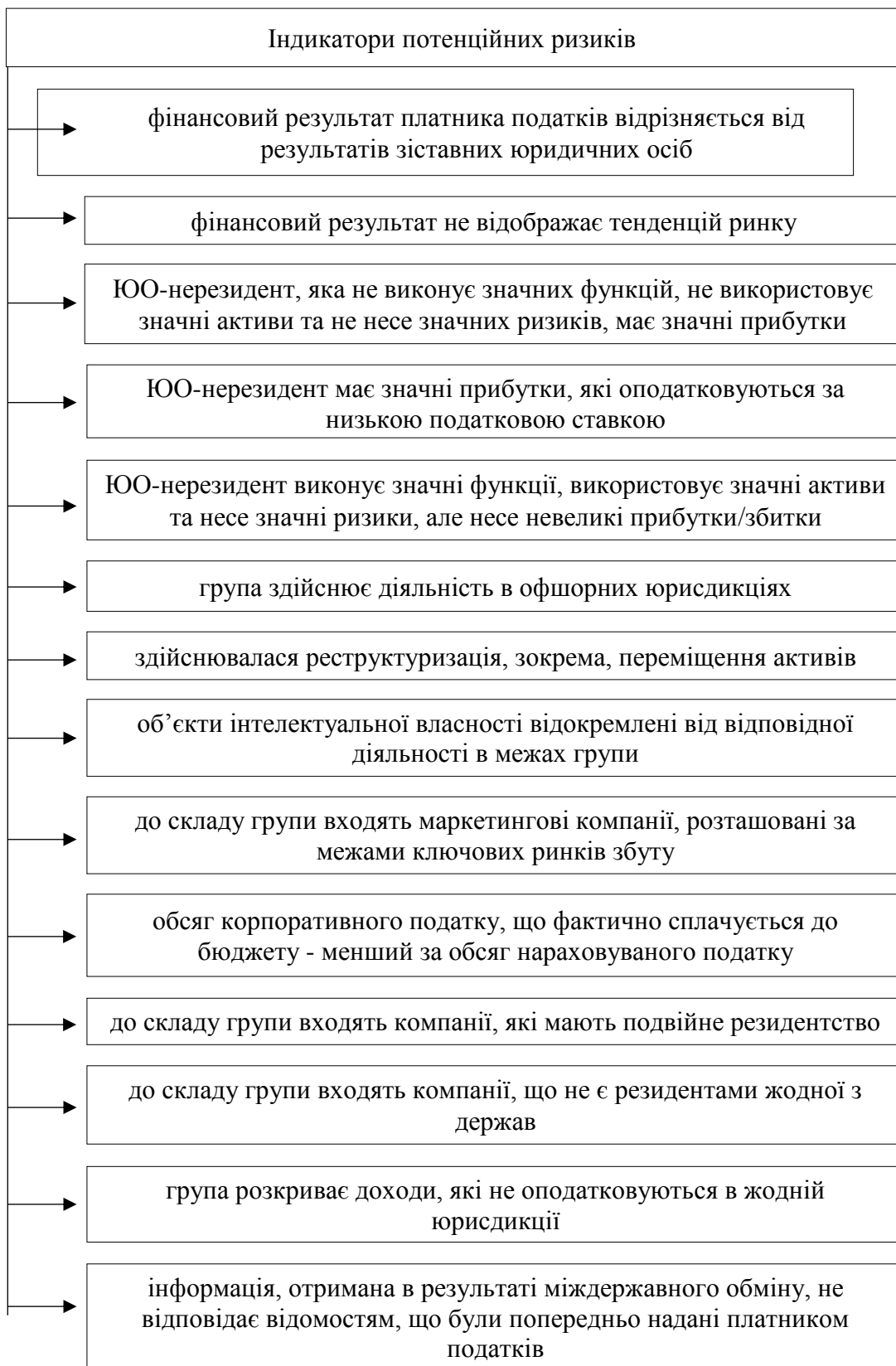

Рисунок В.1 – Перелік індикаторів потенційних ризиків, пов'язаних з трансфертним ціноутворенням

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Інформація про файли з показниками статистичної звітності банківських груп, що подаються до Національного банку України

№ з/п	Файл	Назва файла	Періодичність подання	Строк (час) подання	Респондент (постачальник статистичної звітності)	Уповноважена особа
63	4BX	Дані про дотримання вимог щодо достатності регулятивного капіталу та економічних нормативів банківською групою та її підгрупами	Квартальна	Не пізніше останнього робочого дня другого місяця, наступного за звітним періодом, за IV квартал - не пізніше першого робочого дня червня року, наступного за звітним періодом	Відповідальні особи банківських груп	Керівник відповідальної особи <u>банківської групи</u>
77	6LX	Дані про концентрацію ризиків <u>банківської групи</u>	Квартальна	Не пізніше останнього робочого дня другого місяця, наступного за звітним періодом; за IV квартал - не пізніше першого робочого дня червня року, наступного за звітним періодом	Відповідальні особи банківських груп	Керівник відповідальної особи <u>банківської групи</u>

Продовження таблиці Г.1

№ з/п	Файл	Назва файла	Періодичність подання	Строк (час) подання	Респондент (постачальник статистичної звітності)	Уповноважена особа
78	БМХ	Дані про значні внутрішньогрупові операції <u>банківської групи</u>	Квартальна	Не пізніше останнього робочого дня другого місяця, наступного за звітним періодом; за IV квартал - не пізніше першого робочого дня червня року, наступного за звітним періодом	Відповідальні особи банківських груп	Керівник відповідальної особи <u>банківської групи</u>